

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KIRKEN I TIBIRKE
ET BIDRAG TIL DENS HISTORIE

AF
NIELS PEDERSEN

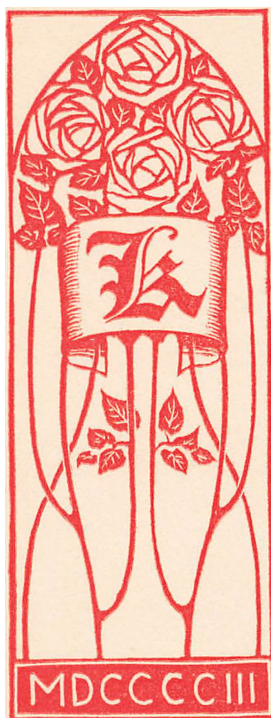
TRYKT AF
KRISTIAN KONGSTAD
FREDENSBORG
MDCCCIII

KIRKEN I TIBIRKE

KIRKEN I TIBIRKE

ET BIDRAG TIL DENS HISTORIE

AF
NIELS PEDERSEN

TRYKT AF
KRISTIAN KONGSTAD
FREDENSBORG
MDCCCIII

FORORD

Nærværende Optegnelser angaaende min Fødebys Kirke og nogle Forhold vedrørende samme, er opstaaede som Fritidssyssel gennem en lang Aarrække, oprindelig kun i den Hensigt at tjene som et Minde om Fødeegnen. Naar disse Optegnelser desuagtet nu paa Opfordring udgives i Bogform, er jeg vel vidende om at det er et Dilettantarbejde, og jeg beder derfor den Kreds, for hvilken Skriftet nærmest kan have nogen Interesse om at modtage det med Overbærenhed for mulige Ufuldkommenheder. — Skulde Kirken nogensinde helt eller delvis (f. Eks. Koret) blive restaureret, var det jo muligt at dette lille Arbejde kunde faa nogen reel Værdi. Til Støtte ved Udarbejdelsen er — foruden de i Teksten anførte Kilder — benyttet følgende: C. F. Wegener, „Levningerne af Asserbo og Søborg.” C. Nyrop, „Johan Frederik Classen.” Vilhelm Bang, „Præstegaardsliv i Danmark og Norge,” samt enkelte mundtlige Meddelelser af ældre Folk fra Egnen.

Birkely ved Fredensborg i Maj 1903.

NIELS PEDERSEN.

INDHOLD

INDLEDNING

KIRKEN I DENS OPRINDELIGE STØRRELSE

KIRKENS FØRSTE TILBYGNING

KORET

INDVENDIG UDSMYKNING

TAARN OG VAABENHUS

SKIBETS HVÆLVINGER

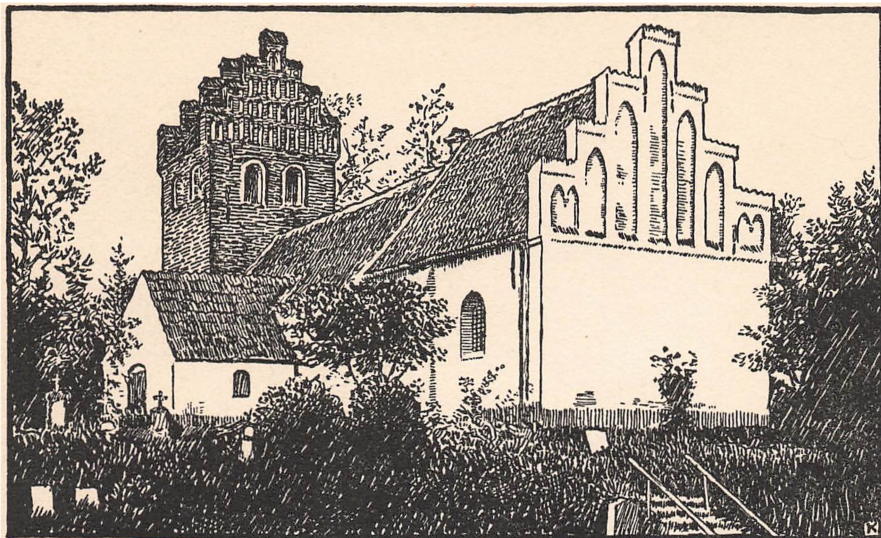
KIRKEN I NYERE TID

KIRKENS PRÆSTER

KILDEBLOKKEN

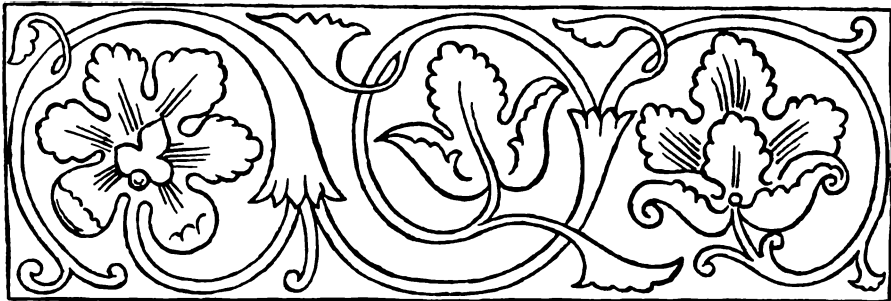
IOLDTIDEN, og vel langt ind i Middelalderen, har den nordvestlige Del af Holbo Herred (gl. Stil: Holmbo Herred) nemlig Tibirke Sogn paa en Maade været at betragte som en Halvø, skilt fra Ramløse og Vejby Sogne ved vældige Mosedrag, og fra Strø Herred ved Arresø og Mosen mellem den og Kattedagat (nuværende Asserbo Sand). Kun nordligst, mellem „Tisvilde Bymose” og Kattedagattet afbrødes Mosedragene af fast Land og gav bekvem Adgang til Tibirke Sogn, — det kunstige Sogneskæl over dette Stykke Haardland kaldes maaske derfor endnu „Markeskæl” — og over dette Højdedrag har ganske naturligt Sognets vigtigste Samfærdsel med Omverdenen gaaet, hvorfor Vejen fra Tisvilde til Vejby — Byen ved Vejen — og videre over Valby — Byen ved Vadestedet — til de gamle Steder Søborg og Esrom sikkert kan betegnes som Sognets ældste alfare Vej.

Paa et Par Steder hvor Mosedraget indsnævrede sig fandtes dog ogsaa Vadesteder, saaledes hvor nu Tibirke Bro findes. Denne Bro kunde man endnu for en tredive Aar siden af Egnens Folk høre benævnet, „Vase Bro” og Vejbakken dertil, nuværende Hol-

løse Bakke, „Vase Bakke”. Omtrent et Par Tusind Alen sydligere laa, ret øst nordøst for Tíbirke Kirke et andet Vadested, „gamle Møllevad”, ved en Vandmølle, hvis tilgroede Mølledam endnu kan paavises. Rimeligvis er dette den ene af de to Vandmøller, der i Middelalderen omtales som hørende under Asserbo Gods. Fra dette Vadested og indtil Arresøen udvider Mosen sig til den vældige Ellemose, hvorigennem Ramløse Aa, med Udspring i Mosen „Bredmaen” ved Taagerup, flyder. Denne Mose med sine, især forhen saa græsrigge Enge, er uden Tvivl de i Pave Lucius d. III's Brev af 25 Januar 1182 som asserboske Besiddelser omtalte „Græsgange med Aaen Tovebæk, som løber befrugtende derigennem”. Efter sit Udspring ved Taagerup — af Egnens Befolkning udtalt Toverup — er dette Navn jo meget naturligt, ydermere kaldes en Bro over denne Aa endnu „Bækkebroen”. En Del af Mosen kaldes endnu „Borreengene”(c. Borgengene).

At dette, med Smaafjorde og Vige, forhen saa vel forsynede Kystsoqn hører til vort Fædrelands tidligst bebyggede Egne er utvivlsomt, og at det tillige har været velbefolket, derom vidner en Mængde bevarede Oldtidsminder og jordfundne Sager fra Sten- og Bronzealderen. Frugtbart var det tillige, saa at det endog i Middelalderen stundom benævntes „Kanaens Land”; det er derfor vel forstaaeligt, at Sagnet lader Frugtbarhedens Gud Tyr blive særlig Dyrkelse til Del paa disse Steder, og Bynavnene Tíbirke og Tísvilde som henholdsvis Tyr's Birke og Tyr's Væld, minde endnu herom. I Tyr's hellige Birkelund stod Tyr's Gudehov, og paa dette Sted opførtes ved Kristendommens Indførelse en Kirke, oprindelig vel af Træ, senere ihvertfald en Stenbygning hvis Sidelmure endnu staar som Midtparti i den nuværende, gennem Tíderne gentagne Gange udvidede Tíbirke Kirke.

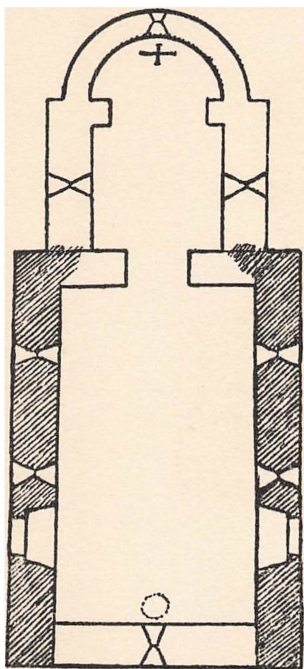
I

KIRKEN I DENS OPRINDELIGE STØRRELSE

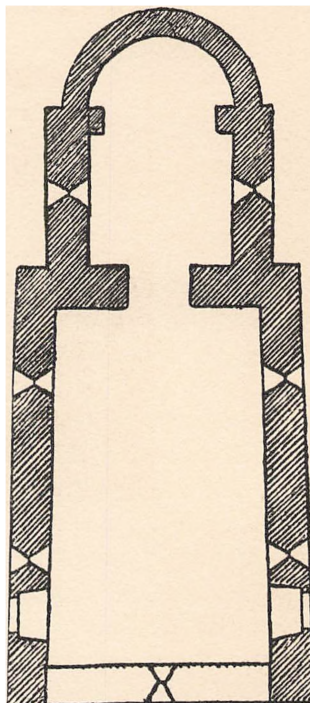

TIBIRKE Kirkes ældste Del, „Langhuset” eller Skibet er opført af Brudsten c. utilhugne Kampesten med frem-springende Sokkel af samme Materiale. De oprindelige Vinduers og Døres Anordning svarer til mangfoldige gamle Kirkers, nemlig længst mod Vest en slank rundbuet Dør, tre Fod bred og henved otte Fod høj i hver Sidemur, anbragte nøjagtig over for hinanden („Mandsdør” mod Syd, „Kvindedør” mod Nord) og Øst for disse, to højtsiddende smaa rundbuede Vinduer i hver Sidemur, ligeledes over for hinanden. Døre og Vinduer er omrandede af utilhugne Sten, for største Delen af andet Materiale end Kamp, vistnok Fraadsten eller Sandsten, den senere Overkalkning er til Hinder i at skelne dette nøjagtigt. Vinduerne havde meget skraa Murfordybning baade indadtil og udadtil, saaledes at det, kun 9 Tommer brede og 3 Fod høje Vindue sad midt i Muren. Skibets hele indvendige Længde var kun 28 Fod, Bredden mod Øst 16 Fod 11 Tommer, mod Vest 17 Fod 4 Tommer og Murtykkelsen 3 Fod 7 Tommer; til Skibet sluttede sig i Øst et Kor, muligvis med Apsis. Giver man dette forlængst nedbrudte Kor Dimensioner i Forhold til Skibet som disse to Bygningsdele svarer til hinanden f. Ex. i Nøddebo Kirke i samme Herred, som

regnes blandt Landets ældste, og med hvilken den har meget tilfælles, faar man en Grundplan, hvis ringe Størrelse i Forening med Byggematerialet i de svære, men forholdsvis lave Mure henstiller Kirken blandt Landets ældste Landsbykirker. Noget bestemt Aar for dens Opførelse kan naturligvis ikke anføres, men at det er sket længe — vel mindst et halvt Aarhundrede — før Teglstenen omtrent ved Aar 1170 fandt Anvendelse i Danmark, turde anses for sandsynligt.

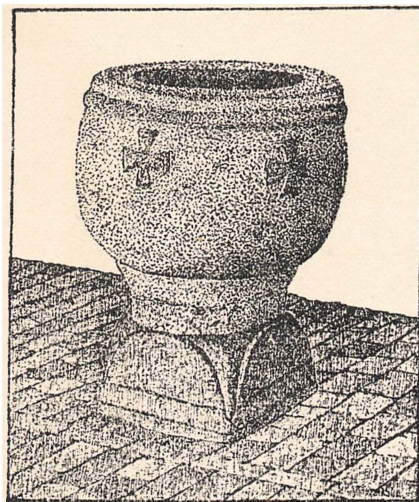
Tålbirke Kirke i sin oprindelige Grundform. De skraverede Partier findes endnu.

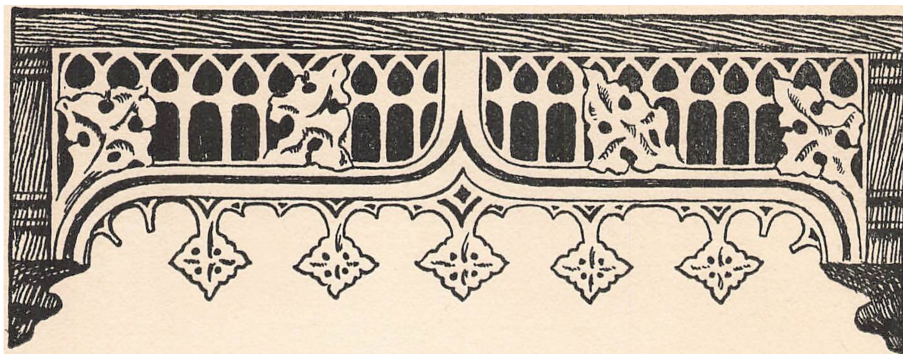

Nøddebo Kirkes ældste Del.

Kirken har i sin ældste Skikkelse haft Bjælkeloft og Blytag. Koret har vistnok i Lighed med Nøddebo Kirke haft Apsis. De højsiddende smaa Vinduer i de solide fæstningsagtige Mure og

Dørene som lukkedes op indad mod Rummet saa at de kunde stænges, sagtens med en forsvarlig Tværstang, leder Tanken hen paa at Gudshuset i paakommende Tilfælde ogsaa kunde bruges som Tilflugtssted under Tidsalderens Uroligheder. Af Kirkens Inventar fra dens første Tid er endnu Døbefonten bevaret, hvis anselige runde Granitkumme er prydet med 6 ligearmede (græske) Kors. Dens Plads har været i Kirkens vestlige Ende, som antydet paa Planen.

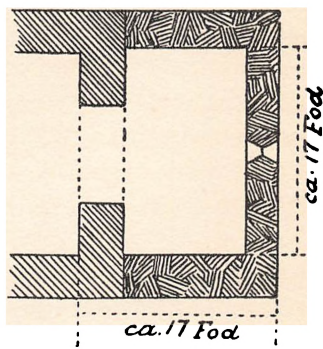
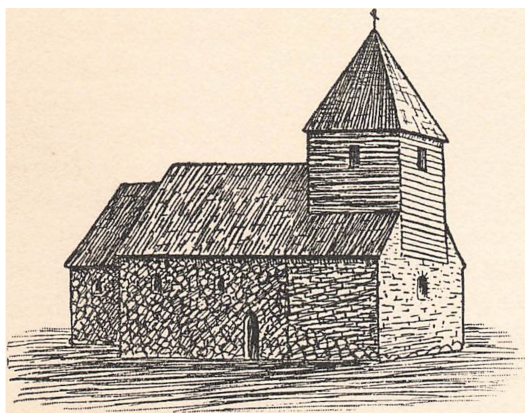
II

KIRKENS FØRSTE TILBYGNING

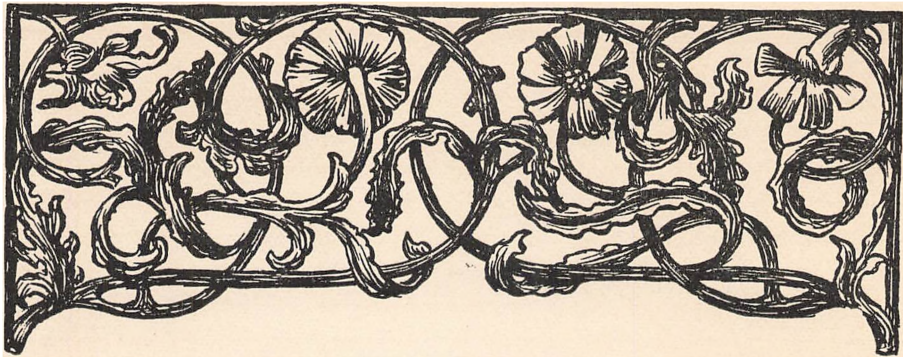
I OMTRENT tre Fjerdedel Aarhundrede har nys beskrevne lille Bygning i uforandret Skikkelse tjent som Menighedens Bedehus; en Udvidelse er da af forskellige Grunde bleven ønskelig, og denne foretoges paa den Maade, at man til Kirkens Vestende føjede en Stump Bygning som maalte 12 Fod 6 Tommer i Længden. Den gamle Spidsgavl nedbrødes og gennem Undergavlen dannedes, rimeligvis med en rummelig Rundbue, Adgang til det nye Rum, hvis indvendige Murflader bestod af røde Munkesten som ikke overkalkedes, hvad man endnu kan iagttage oven over de langt senere indbyggede Hvælvinger.

Rummet dækkedes med Bjælkeloft og kom formentlig til at huse Døbefonten og tjene som Daabsrum. De fra den delvis nedbrudte Gavl, indvundne Kampesten bleve nu anvendte nederst i Ydermuren — dog uden fremspringende Sokkel — i omtrent dennes halve Højde, hvilket uden Tvivl kun er sket af Sparsommeligheds Hensyn til de, paa den Tid, forholdsvis kostbare Teglsten, ligesom det synes at være samme Hensyn som har bevirket at Sydmuren mangler en halv Sten i de ældre Mures Tykkelse, hvad der vel ikke kom til Syne saalænge Rummet delvis var skilt fra Kirken, men senere, da Skillemuren (den gamle Undergavl) fuld-

stændig fjernedes kom til at virke skæmmende. Forøvrigt fortsætte de nye Mure ikke de ældre i lige Linje, men dreje en Kende mod Syd med de vestlige Ender. Oventil endte denne lille Tilbygning sandsynligvis i et, med spidst Pyramidetag forsynet lavt Trætaarn afgivende Plads til en, eller maaske netop fra denne Tid til tven- de Klokker. Da et saadant Trætaarns Grundplan nødvendigvis maatte være kvadratisk, og Underbygningen faktisk er rektangu- lær, nemlig betydelig bredere end den er lang, synes Formodnin- gen ret uholdbar. Antager man imidlertid at Trætaarnet har hvilet paa Vest og Østmurene i disses hele Bredde, men kun flugtet med Nord og Sydmurenes Indersider, faar man netop en Kvadrat. Ifølge en saadan Konstruktion maatte Nord og Sydmurene være dækkede af smaa Skraatage i Flugt med Kirkens Tag, og Træ- taarnet ligesom skyde sig frem gennem dette. En saadan Form minder for øvrigt om vore ældste Kirketaarne af Sten, nemlig Vrigsted Kirke ved Horsens, Breklum Kirke ved Husum m. fl.

Tilbygningens formentlige Udseende og Plan af samme.

III

KORET

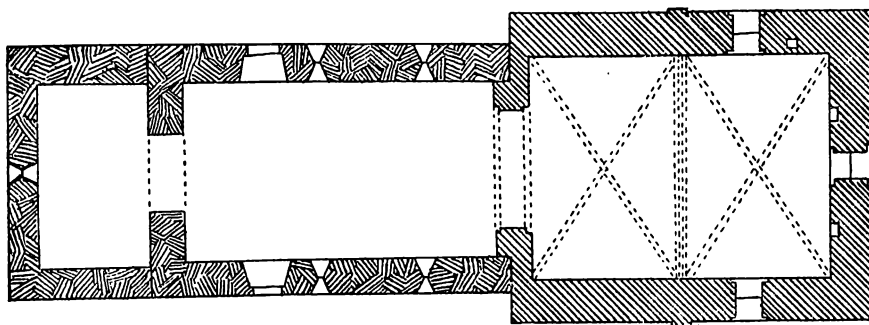
DEN Størrelse og Form som Kirken altsaa omtrent ved Aar 1200 havde modtaget, synes at have været fyldestgørende for lange Tider, thi i det næste hundrede Aar er ingen nu paaviselig Forandring foretaget med Bygningen, ja den kunde sikkert med Hensyn til at rumme Menigheden, været stor nok i sit daværende Omfang indtil vore Dage, ligesom adskillige andre Kirker trindt om i Landet — her i Herredet f. Ex. Nøddebo og Maarum — der den Dag idag tjener i den Størrelse, som de have naaet et Par Aartier før eller efter Aar 1200. Den næste Tilbygning er da trods sin Betydelighed aabenbart heller ikke foretaget for at skaffe forøget Plads til Menigheden, men derimod ene og alene for at give Messen større Anseelse. Det gamle Korparti blev nedbrudt, og i dets Sted opførtes den nuværende vældige Korbygning, som taget i Forhold til Kirken, næppe har noget Sidestykke i Landet, idet den tvært imod den almindelige Regel er betydelig baade højere og bredere end selve Kirken, hvorved denne faar et, fra den almindelige Type stærkt afvigende Udseende. Ved mangen Landsbykirke — her i Herredet saaledes Vejby — er det oprindelige Kor nedbrudt i Middelalderen, og Skibet derefter forlænget mod Øst for at skaffe større Plads til Me-

nigheden, idet kun en Del af Tilbygningen benyttedes som Kor. Ikke saa med denne Kirke, hvor Kordøren — efter den katholske Ritus: Skellet mellem Menigheden og Gejstligheden — beholdt sin Plads, om end i udvidet Form, og hele den rummelige, 29 Fod lange og 21 Fod 6 Tommer brede hvælvede Korhal alene forbeholdtes Gejstlighedens Virken. Ved nærmere Eftersyn af Murene opdager man snart at det vestligste Hvælvingsfag aldrig har haft Vindue mod Nord, og da Vinduet overfor er nyere, sikkert heller ikke mod Syd, og her har man da uden Tvivl Opløsningen paa Bygningens gaadefulde Størrelse, idet der antagelig umiddelbart op imod disse Sidemure uden Vinduer har været anbragt mindre Altere, et til hver Side for Kordøren, medens Rummets tre Vinduer mod Nord, Øst og Syd vare grupperede om det fritstaaende Højalter.

Er der i vore Dage en iøjnefaldende Forskel paa Kirkens Skib og Kor trods Murenes Hvidtning og det nyere ensartede Tagmateriale, maa Forskellen paa hin Tid, ved Trettenhundred - Aarenes Begyndelse da Koret stod færdigt, have været end stærkere fremtrædende. Det lave, gamle Skib i Rundbuestil med Blytag, Granitmure uden Kamgavle, Blindinger eller andre arkitektoniske Enkeltheder har dannet en mærkelig Modsætning til Korets røde Munkestensmure, Tag af smaa krumme Munketegl og Kamgavl med anselige spidsbuede Blindinger; Undergavlen var over-
saadet med en Mængde „Bomhuller”. I den sydlige Mur og nederst i Gavlen findes en Del, enkeltvis siddende Kampesten, ligesom to saadanne ses i Nordmuren, disse Sten er vistnok Rester af det nedbrudte Kor, hvis simplere Materiale vel ellers er blevet fyldt inden i Murene, da disses Kerne bestaar af Kamp. Midt paa hver Sidemur findes en flad, en halv Sten fremspringende Murstiver.

Med Hensyn til det Indre, er Rummet dækket med to svære Krydshvælvinger, som uden at hvile paa Piller og uden Skjoldbuer udspringer fra selve Murene. Gjordbuen tværs over Rummet udgaar fra Sidemurene omtrent fire Fod over Gulvet, og denne, saavel som Hvælvningernes Krydsribber danner hver for sig tre svære Rundstave, murede af dertil særligt formede Mursten. Bue-

slaget er kun svagt tilspidset og Hvælvingskapperne stærkt kuplede, de har fra først af været kalkpudsede for at kunne smykkes med malede Fremstillinger, og der skjules maaske ogsaa saadanne under senere Aarhundreders talrige Lag Hvidtekalk. I Rummets lodrette Murflader og i den brede, spidsbuede Kordør eller Triumfbue var derimod det røde Murværk synligt, og den senere Overkalkning her er foretagen uden at Muren afpudsedes. Trods Bygningens spidse Buer var dog selve Vinduesaabningerne rundbuede med retvinklede Murfordybninger, hvis inderste Kant var muret skraa med dertil særlig formede Mursten. Underfladen faldt meget stejlt af saavel ind som udadtil fra selve Vinduet. Udvendig omsluttedes den rundbuede Lysaabning af en spidsbuet Mursals, af hvilken der endnu er Spor over det langt nyere Vindue i Nordsiden og over det tilsvarende Gavlvindue. I Gavlmurens Inderside findes to lavtsiddende smaa Nischer og i Nordmuren et dybere, firkantet Rum med en smal Lysaabning. Her henstilledes Kirkens hellige Kar og andre Sager hørende til Alteret.

Plan af Kirken med det nyere Kor.

Hvad kan vel have været Aarsagen til denne betydelige Nybygning ved Kirken i det lille afsides Sogn, og hvorledes bragtes Midlerne tilveje til et, i Forhold til Tiden og Stedet saa bekosteligt Foretagende? Ingen sikker Overlevering og intet Sagn herom er bevaret fra hin fjerne Tid. Da Kirken jo imidlertid var Sogne-

kirke i samme Sogn, hvor den, over hele Landet og gennem hele Middelalderen berømte Helene Kilde og Grav fandtes, tør man dog vistnok med saare stor Berettigelse antage, at Koret skylder sin Oprindelse de ved dette Valfartssted saa rigeligt indstrømmende Pengegaver, og et af dens Sidealtere har utvivlsomt ogsaa været helliget Sancta Helene. En gammel Bestemmelse om at de Gaver som nedlagdes i Heleneblokken i Tisvilde skulde deles mellem „de fattige og de syv nærmeste Kirker” peger her hen imod, uagtet Vedtægten i denne Form øjensynligt kun er fra Reformations-tiden, da man ikke rigtig vidste hvad man skulde gøre med de mange Penge som stadig indkom. Oprindeligt har sikkert Stedets egen Kirke været alene om at dele med de fattige; senere synes ogsaa Vejby Kirke som den nærmest liggende at være bleven begunstiget paa samme Maade, hvad dens mange store Forandringer fra Middelalderens Slutning kan tyde paa.

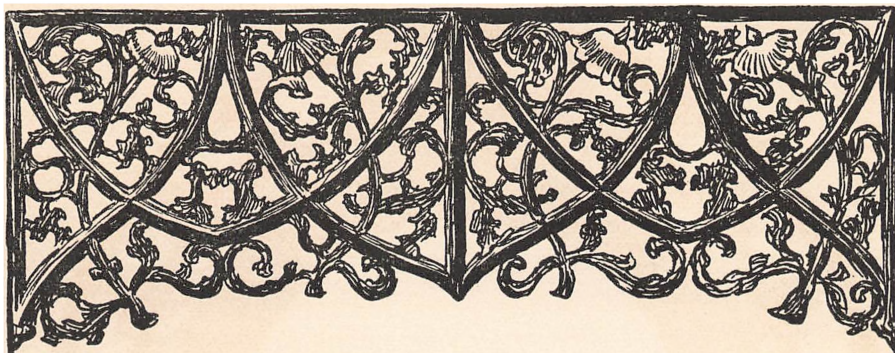

Pinsefesten. Et Felt af den ældre Altertavle. Se Tillægget.

INDVENDIG UDSMYKNING

Over Skibets oprindelige Vinduer findes kalkmalede Ornamenter som ifølge det udmærkede Værk „Kalkmalerier” af Professor Magnus Petersen, skulle skrive sig fra omtrent Aar 1380. Farven er sort og rød (ikke gul og rød, som der fejlagtigt staar i nævnte Værk) i godt forenet romansk og gothisk Stil. Ornamenternes Tilblivelse falder rimeligvis som Led af en, maaske gennem en længere Arrække stedfunden Udsmykning af hele det daværende Kirkerum, som utvivlsomt er indledet med Ornamentering af det nye Kors Hvælvinger.

IV

TAARNET OG VAABENHUSET

VED Fjortenhundred - Aarenes Begyndelse stod de fleste Kirker i Holbo Herred forsynede med de velkendte gothiske Taarne, byggede til forskellig Tid gennem den Periode, da Stilen var herskende. To af disse Kirker, nemlig Ramløse og Annisse, synes enogsaa allerede fra deres Oprindelse omtrent ved Aar 1200 at have haft Taarne af raa Kamp i romansk Stil.⁺ Fra senere end Aar 1400 — formentlig henimod 1450 — skriver sig Taarnene ved Esbønderup og Tibirke Kirker, hvilke altsaa ere Herredets yngste. Begge ere i sildig gothisk Stil, og af saa ensartet Udstyrelse hvad Enkeltheder angaar, at det kunde synes som om samme Bygmester havde forestaaet Arbejdet. Tibirke Kirketaarn er opført i en Støbning af røde Munkesten i gammel Skiftegang med Kamp til indvendig Murfyld. Grundplanen er

⁺ Ramløse Kirketaarns øverste Del styrtede ned 1657. Dets svære Dimensioner, tidlige Opførelse og den Omstændighed, at der i Ramløse forðum fandtes en befæstet Bispegaard, lader formode at det har tjent ogsaa i Forsvarsøjemed. Tilsvarende Forhold kunne paavises mange andre Steder i Landet. Forøvrigt synes ogsaa en Nedstyrtning af Annisse Kirketaarn at have fundet Sted, idet dets Overdel og Hvælving er nyere. Utilhuggen Kamp egnede sig nu engang ikke til at bygge i Højden med.

rektangulær idet Bredden er større end Længden, (9 Alen 12 T. og 7 Alen 9 T.) Højden er omtrent 29 Alen. Begge Kamgavle vare udstyrede med en smagfuld Blindingsdekoration, hvoraf den østlige endnu er fuldt bevaret, og Kammene belagte med smaa Munketegle, hvilket Materiale ogsaa dækkede Taget. Bygningen har otte fladbuede Lydhuller omgivne af Murfals. Paa Nordsiden findes et lavt Trappetaarn med en, kun 21 Tommer bred fladbu- et Dør, hvorfra en kort Vindeltrappe fører op i det Indre af Taarnet. Østmuren hviler med en Murstens Længde paa den ældre Gavlmur, gennem hvilken der ad en lav, spidsbuet Aabning dan- nedes Adgang til Taarnets lille kvadratiske Rum. Dette dækkedes af en spidsbuet, omtrent 11 Fod høj kalkpudset Krydshvælving, hvis smalle Ribber — Munkestenens Tykkelse — udspringer fra Rummets Hjørner omtrent 6 Fod over Gulvet. Sidemurene, som oprindelig havde Teglstenen synlig, har dybe spidsbuede Nischer af hvilke den nordre er mindre end de andre, og rykket noget til Side for at give Plads til Vindeltrappen i Murens Indre. I den søn- dre Nische fandtes Rummets eneste lille Vindue, hvis spidsbuede Lysaabning indvendig, og formodentlig ogsaa udvendig, var om- givet af en Art fladbu- et Blinding.

At dette smukke lille Rum har tjent som Daabsrum, og som saadant haft Døbefonten anbragt i sin Midte er hævet over al Tvivl.† Taarnets Tilblivelse betød altsaa tillige en Udvidelse af selve Kirkerummet, idet det forrige Daabsrum inddroges i Skibet. Udvendig forsvandt det ældre Trætaarn og Skibets Tag fortsat- tes henover dets Plads. Det pyntelige lille Daabsrum gav Kirkens Indre en heldig Afslutning mod Vest, og det maa antages at den- ne baade hvad det Indre og Ydre angaar, ved denne Tid stod i den smukkeste Skikkelse som den nogensinde har haft.

† I Helsinge, Valby, Græsted og Nøddebo Kirker findes Døbefonten endnu i Taarnrummet; hvor der derimod, som i Herredets øvrige Kirker var Plads nok i Koret, findes de henflyttede hertil efter Reformationen. At Ramløse og Annisse Kirker ingen middelalderlige Døbefonter har, ligger maaske netop i at de paa deres Pladser i Taarnrummet er bleve- knuste ved Taarnenes Nedstyrning.

Vaabenhuset foran Mandsdøren er en middelalderlig Bygning af Munkesten i gammel Skiftegang. Ingen oprindelige Enkeltformer ere levnede til nøjere Bestemmelse af dets Alder. Dog synes det nærmest at kunne være fra omtrent samme Tid som Taarnet. Dør og Vindue er i deres nuværende Form fra nyere Tid (forhen var her vistnok intet Vindue). Spidsgavlens øverste tre Fjerdedele er ligeledes nyere, opført af smaa gule Mursten. Oprindeligt har her sikkert været Kamgavl, som imidlertid paa Grund af sin ringe Murtykkelse ikke kan have haft Blindinger, hvad Resten af Spidsgavlens gamle Murværk desuden bekræfter. Træder man ind i det lave, med Bjælkeloft dækkede Rum, bemærker man at Kirkedøren ikke, som det oftest er Regel, findes midt paa den modsatte Væg, men henimod Rummets nordøstlige Hjørne. Dette har sin Grund i, at man ikke kunde lægge Huset midt for Indgangsdøren, uden derved at skjule Skibets vestlige Vindue med Vaabenhusets Tag, hvilket beviser at Kirkens oprindelige Vinduer paa den Tid endnu var i Brug. Af samme Hensyn maatte Vaabenhuset yderligere gøres saa lavt, at dets Loft skjulte Døraabningens Bueslag (set fra Vaabenhuset), hvilket dog ikke betingede en Forandring af Døraabningen eller Døren, som formentlig bibeholdtes, og vedblivende aabnedes ind imod Kirkerummet. Den, noget vanskelige Opgave som her har været givet Bygmesteren vilde, hvis det var sket i vor Tid, maaske være bleven løst paa den Maade, at en helt ny Indgang var aabnet et andet Sted i Muren. At dette ikke blev gjort maa dog betragtes som et Held, med Henblik paa at Slægt efter Slægt nu i henved otte Hundrede Aar har betraadt Kirken gennem denne, senere i Tiden rigtignok stærkt forvanskede Indgang, og at denne derved i Ordets egentlige Forstand maa siges at have vundet Aldershævd.

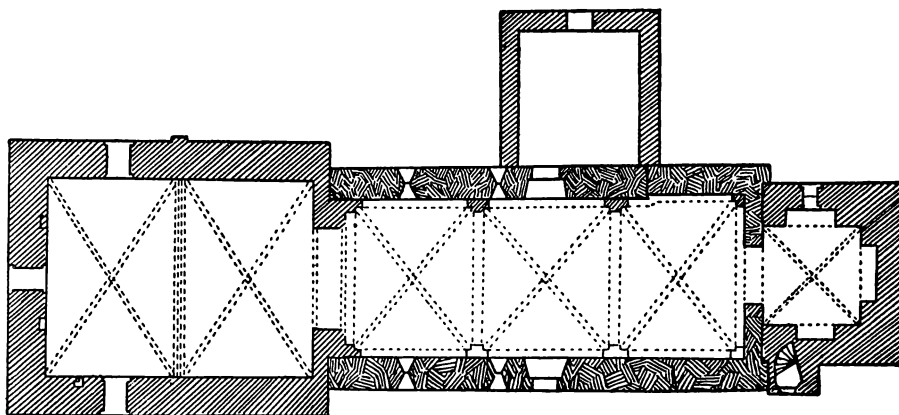
V

SKIBETS HVÆLVINGER

SANDSYNLIGVIS kun faa Aartier efter at Taarnet stod færdigt, undergik Kirken, som sidste Led af sin Udvikling gennem Middelalderen, en større Forandring indvendig, idet Skibets og dets første vestlige Tilbygnings Bjælkeloft fjernedes, og i Stedet for indbyggedes tre Fag Krydshvælvinger, hvilende paa otte, langs Sidemurene anbragte Piller. Der har næppe været anden Grund til denne Forandring end Trangen til at følge, hvad efterhaanden var blevet almindelig Brug, at Gudshuset saavidt muligt helst skulde være hvælvet. Med disse Hvælvinger ødelagdes Kirkerummets ærværdige romanske Sempelhed. Kun Vinduer og Døre bibeholdtes fremdeles, de to vestlige Vinduer rigtignok delvis dækkede af Hvælvingernes Piller uden dog, som det synes, derfor at være gaaede af Brug, medens alle de kalkmalede Dekorationer derimod saa godt som fuldstændig skjultes. De ses nu kun over Hvælvingerne.

Af alt hvad der i Middelalderen er tilbygget Kirken, er disse Hvælvinger utvivlsomt det tarveligste. Iøjnefaldende Mangel paa omhyggelig Behandling af Former spores jævnt overalt, omend Skævhederne paa hin Tid, i den sparsomme Belysning fra faa og smaa Vinduer, næppe var saa fremtrædende som nu, og ifald der

lidt senere er foretaget en Udsmykning med Kalkfarver paa dette Murværk, er Mangerne vel traadt endnu mindre frem. Det mest skæmmende var forøvrigt nogle, tværs over Rummet hist og her anbragte Bjælker til Støtte for Hvælvingerne og til Modvirkning af disses Pres paa Sidemurene. Disse Bjælker fjernedes først 1869.

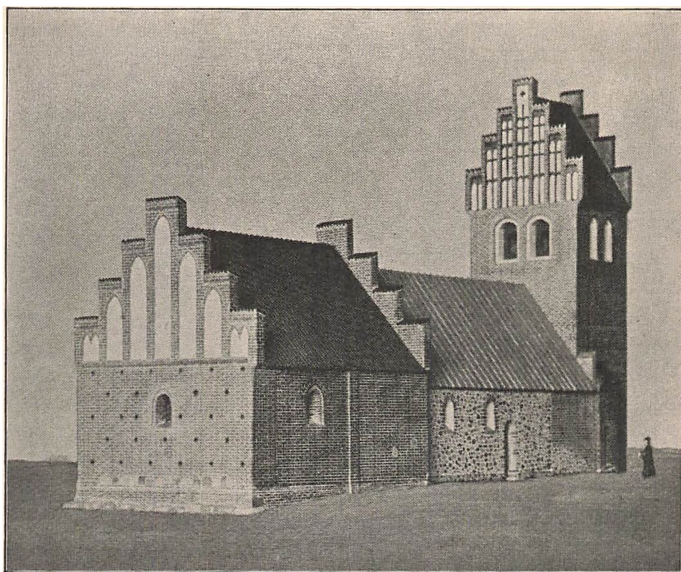

Grundplan af hele Kirken.

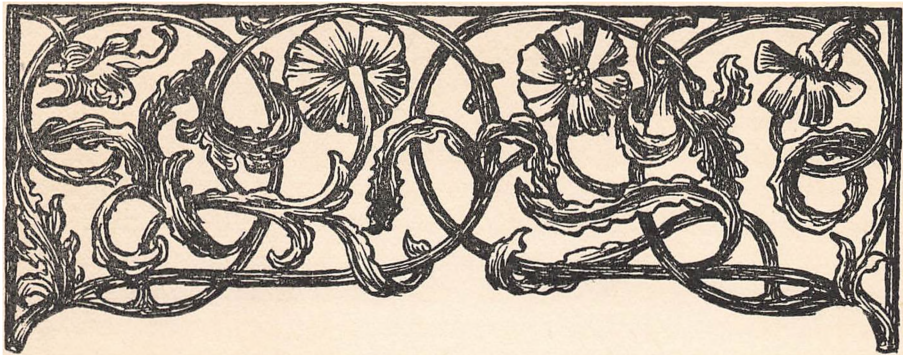
Som vedrørende Kirken fra gammel Tid skal endnu Kirkegaarden omtales; det ringe Omfang som denne havde indtil dens Udvidelse i 1884, berettiger nemlig til den Antagelse at det var, om ikke dens oprindelige Størrelse, saa dog i alt Fald fra katholsk Tid. Formen var mod Syd og Øst to lige Linjer som fortsatte sig Nord og Vest om Kirken i en Bue. I det retvinklede Hjørne mod Sydøst iagttoges ved Udvidelsen i nævnte Aar svage Murrester paa en kort Strækning under det her fjernede Gærde, formentlig hidrørende fra en forlængst nedbrudt Kirkelade. Kirkegaarden har aldrig været hegnet af Ringmur, men kun med det endnu for største Delen eksisterende Stengærde, i hvilket man iagttager en, forlængst tilstoppet Indgang nøjagtig ud for den, efter Reformationen tilmurede Kvindedør. Paa Kirkegaardens modsatte Side, ud for Vaabenhuset (og Mandsdøren) findes Hovedporten, forsynet med et Par svære, af Munkesten opførte Piller af ubestemmelig Alder.

Det synes altsaa som om Kvinder og Mænd ikke alene betraadte Kirken, men endogsaa Kirkegaarden ad hver sin Indgang.

Hvem Kirken i den katholske Tid har været indviet til vides ikke; skulde nogen Gisning fremsættes herom, da maatte Tanken uvilkaarligt ledes hen paa et gammelt Stednavn i Sognet, nemlig en Bøgeskov hvis Rester endnu fandtes ind i det attende Aarhundrede, og som kaldtes „Sct. Karens Skov”. Utænkeligt er det jo ikke at den kan have laant sit Navn af Kirken, hvis Ejendom den maaske har været. Har Kirken været kaldt „Sct. Karens Kirke” var dette for sin Tid ikke noget usædvanligt, idet Sct. Karen var en af Middelalderens fornemste Helgeninder, til hvis Ære mange Kirker var indviede. Hendes Mindedag fejredes den 25 November. — Som Kirkens Jordegods maa forøvrigt nævnes et Par mindre Jordlodder ved Tisvilde. De kaldes endnu „Tibirke Kirkejord”.

Kirken, som den i alt væsentligt har set ud henimod Middelalderens Slutning. Fotografi efter en Model, udført i Træ af Forfatteren.

VI

KIRKEN I DEN NYERE TID

EFTER Reformationstiden begynder en Forfaldsperiode for Kirken, idet enhver Forandring som kan spores fra denne Tid, har virket i høj Grad skæmmende paa den gamle Bygning. Det gik med denne lille Landsbykirke, som andet Steds med de større, monumentale Kirker, at man i Iver for at udslette Katholicismens Spor, ikke nøjedes med at fjerne Helgenbilleder og overflødige Altere, eller at overhvidte de kalkmalede Fremstillinger af mere eller mindre opbyggelige Legender, men ogsaa Bygningernes Stil gik det ofte ud over, især ved at store nye Vinduer blev indsatte for at det fulde Dagslys kunde faa Adgang, thi det var nu ikke længere en kun lyttende Skare, der i det halvdunkle Kirkerum hørte Messen fra et af Kerter straalende Alter, men en Flok, der ifølge den nye Lære, skulde kunne følge med i Salmes- og Evangeliebog. I saadant Øjemed anbragtes i Tåbirke Kirkes ældste Parti to store Vinduer,[†] et mod Syd, som ganske opslugte det ene af denne Murs smaa Vinduer, og et andet mod Nord, hvor det udfyldte Kvindedørens øverste Halvdel, medens

[†] I afvigte Aarhundrede er disse blevne afløste med to spidsbuede Støbejernvinduer.

Underdelen tilmuredes, ligesom Partiets øvrige tre smaa Vinduer blindedes. Derimod er der Grund til at antage, at Koret, der som før omtalt, fra sin Oprindelse havde tre noget større Vinduer grupperede om Hovedalteret endnu paa denne Tid har beholdt disse uforandrede. I Overensstemmelse med den nye Lære overkalkedes naturligvis al billedlig Udsmykning hvor saadan fandtes, ligesom man i from Iver ej heller skaanede det synlige Murværk i Kor og Daabsrum. Udvendig har de tilmurede Vinduer i Skibet samt de nye, som uagtet de indsattes i Kampestensmure, dog omrandedes af Mursten, givet Bygningen et saa lappet Udseende, at det gav en sikkert kærkommen Anledning til atter at bruge Kalkekosten; Vaabenhuset som udgik fra denne Bygning hvidtedes naturligvis ogsaa, medens Taarnet forblev uforandret, og Koret sandsynligvis ogsaa.

Aarstallet for denne Fremfærd mod Kirken vides ikke nu; det er muligt, at det skete kun faa Aar efter Reformationen, men kan ogsaa godt være foretaget Aar 1562, samme Aar som Kirken fik faste Stolestader, idet det jo netop var det Bygningsparti, hvori disse opsattes, som væsenligt ramtes af Forandringerne. Den første kendte Præst i Tåbirke efter Reformationen, Niels Jensen, nævnes mærkeligt nok selvsamme Aar, og det er da ret sandsynligt, at denne Mand har foranlediget at Stolestaderne blev opsat.

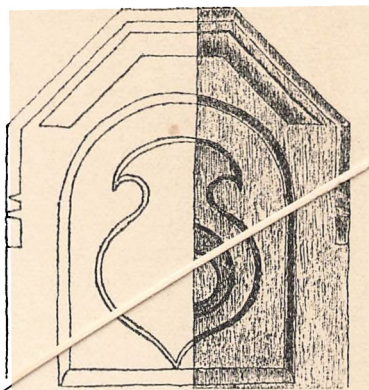
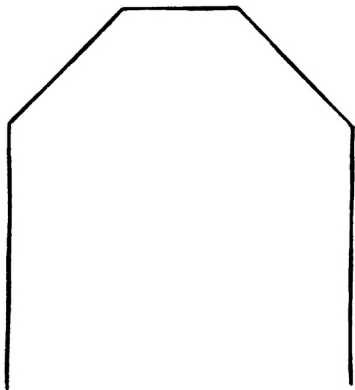
Ved disse Stolestader er der i de forløbne 340 Aar ikke sket større Forandringer, end at man endnu kan bestemme deres oprindelige Antal, hvorved man bemærker at Rækken ved Sydsiden (Mandsstolene) ikke har strakt sig til Skibets Vestende, men her har ladet en Plads aaben af Størrelse som to Stolestader. Man tør med Grund formode at Døbefonten er flyttet fra det halvdunkle, noget afsondrede Taarnrum og anbragt paa denne Plads, hvor Daabshandlingen bedre kunde iagttages af hele Menigheden.

Alle Mandsstolene bærer udskaarne Bomærker efter deres respektive Gaarde, og er under disse Mærker udstyrede med de saakaldte Pergamentsfyldinger. Den øverste, som var dobbelt og havde to Bænke og to Endestykker, tilhørte Præstegaarden. Den bortfaldt ved Prædikestolens senere Anbringelse, og der findes nu

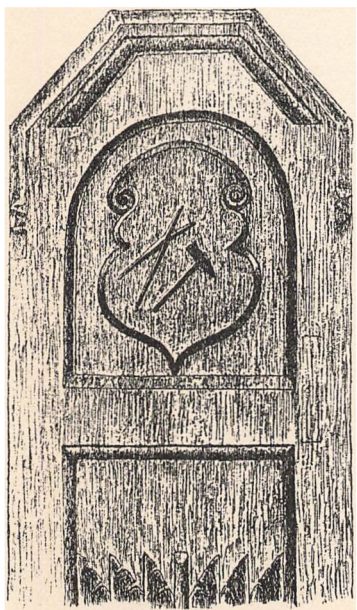
kun et Brudstykke af den i Kirken. Den næstøverste, hvis Skjold prydes af Hammer og Tang, har aabenbart tilhørt den Mand, som næst Præsten efter gammel Sæd indtog den betydeligste Rang i Bylavet, nemlig Smeden. Man faar et Begreb om denne Stillings Anseelse naar man som andetsteds i Landet finder Eksempel paa at Smeden i Lighed med gejstlige og „velbyrdige” Personer blev jordfæstet inde i Kirken. De fleste Bomærker lader sig vel næppe tyde nu, kun to af dem bærer kendelig nok Bondens Attributioner, Ploven og Greben. Kvindestolene er prydede med ensartede Halvrosetter; den øverste, kaldet „Brudestolen” var dobbelt, med to Bænke og to Endestykker. Her var Halvrosetterne noget pynteligere, den ene saaledes omrandet af en Perlerad (Brudesmykket) og i dens øvrige Snitværk er Aarstallet for samtlige Stolestaders Oprindelse udskaaret saaledes: ANNO : D : MDLXII. (Herrens Aar 1562). Alle ophøjede Udskæringer viser sig oprindelig at have været rødmaalede paa svag grønlig Bund. Degnestolen i samme Smag som Kirkens øvrige, er ti Aar yngre end hine, nemlig fra 1572. Interessante er Mærkerne i dens Vaaben: H og MF med en Træsko over, hvilket maaske kan tydes som: Hans Træskomand mefecit (mig gjorde). Der skal her gøres opmærksom paa at Museet paa Frederiksborg ejer et Endestykke af en Degnestol fra 1559. Det er opkøbt i Alsønderup ved Hillerød, men stammer vistnok enten fra Ramløse eller Annisse Kirke. I Kregome Kirke ved Frederiksværk findes en Degnestol fra 1560, i Strø Kirke en fra 1563, og endelig er der i Grønholt Kirke ved Fredensborg et Par Korstole fra 1569, hvis fire udskaarne Endestykker sammen med de ovenfor nævnte er i den Grad af beslægtet Art — trods lidt Variation i Æmnet — at man tør fastslaa dem som udarbejdede af samme Haand indenfor det nævnte Tidsrum af 13 Aar.

Degnestolen var opsat i Koret, som desuden fra samme Tid synes at have huset et Par Stolestader ved hver Side uden udskaarne Endestykker, maaske beregnet til Børn eller Ungdom til Hjælp ved Kirkesangen. Her var endvidere det store, fra katholsk Tid stammende Alter med Fremstilling af Jesu Fødsel, Død og Himmelfart, udskaaret i Egetræ som et stort rundbuet Felt. Denne

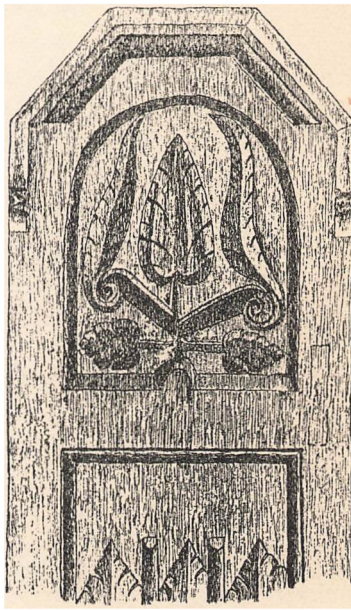
Altertavle afløstes først 1742 af den nuværende, men opbevarede i Koret indtil 1868. Prædikestolen var utvivlsomt ligeledes fra katolsk Tid og opsat til højre i selve den brede Kordør, tildels paa en af Munkesten muret Fod, som endnu findes her.

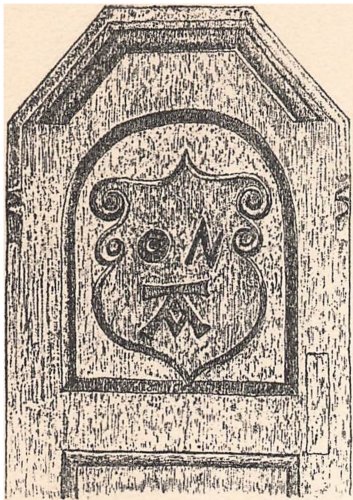
Nr. 1 og 2 Præstegaardens Stol.

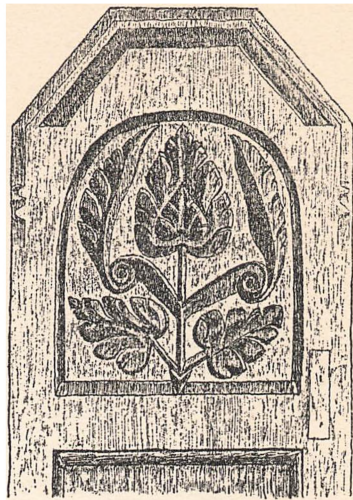
Nr. 3 Smedens Stol.

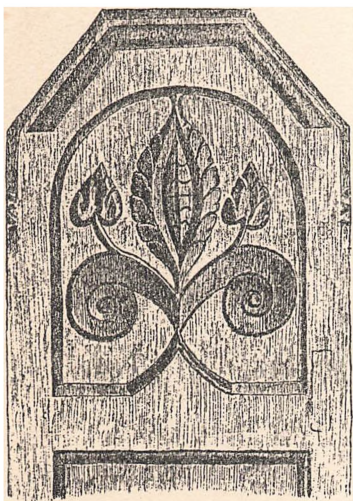
Nr. 4.

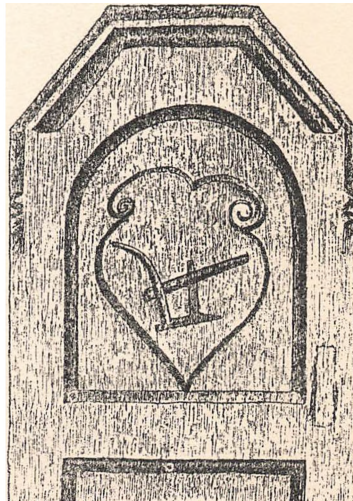
Nr. 5.

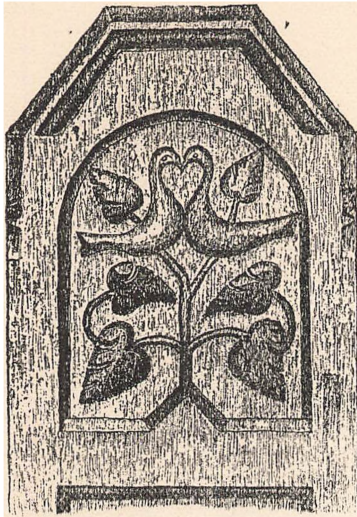
Nr. 6.

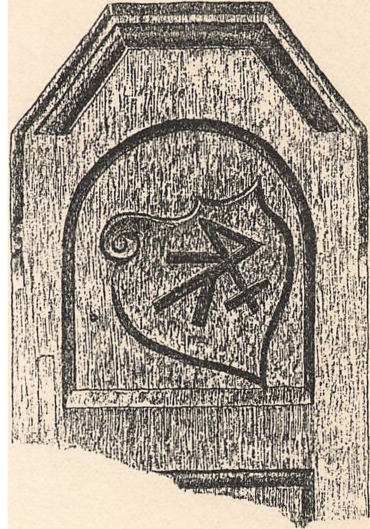
Nr. 7.

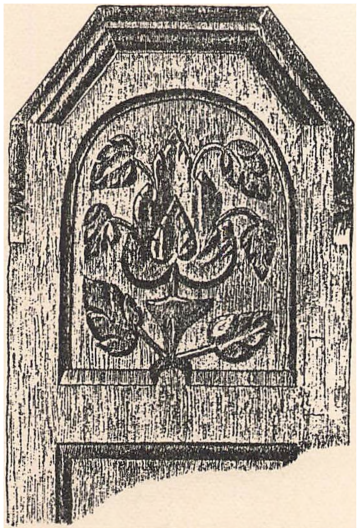
Nr. 8.

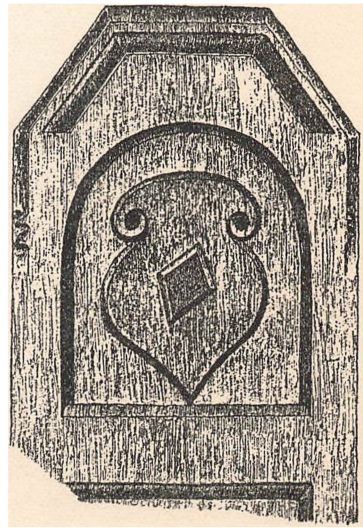
Nr. 9.

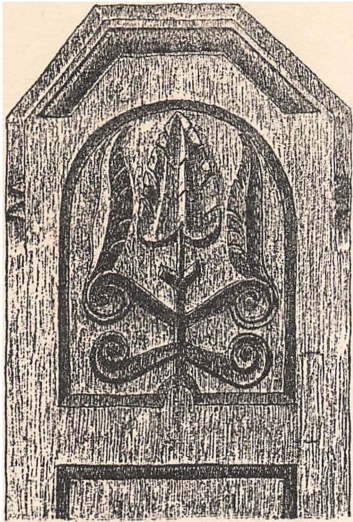
Nr. 10.

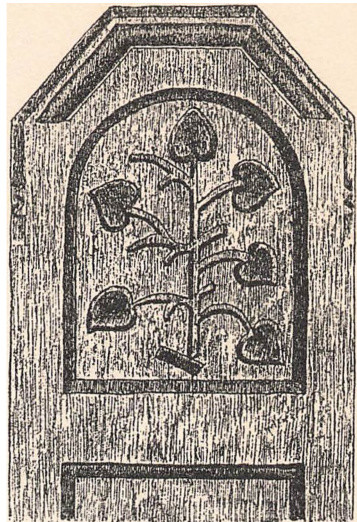
Nr. 11.

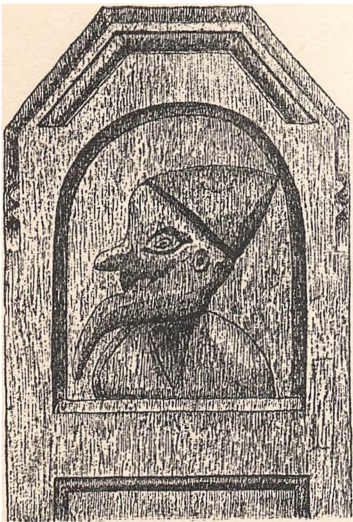
Nr. 12.

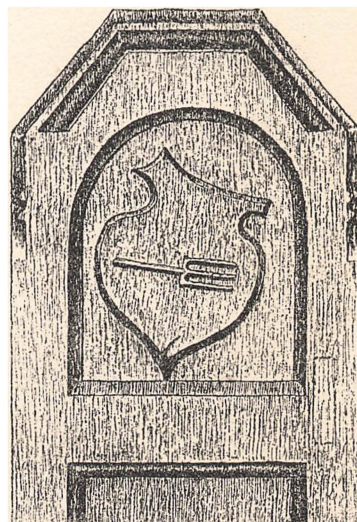
Nr. 13.

Nr. 14.

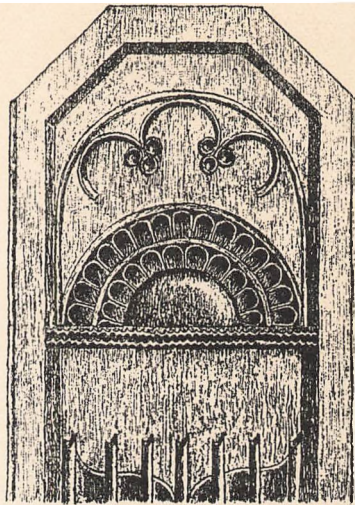

Nr. 15.

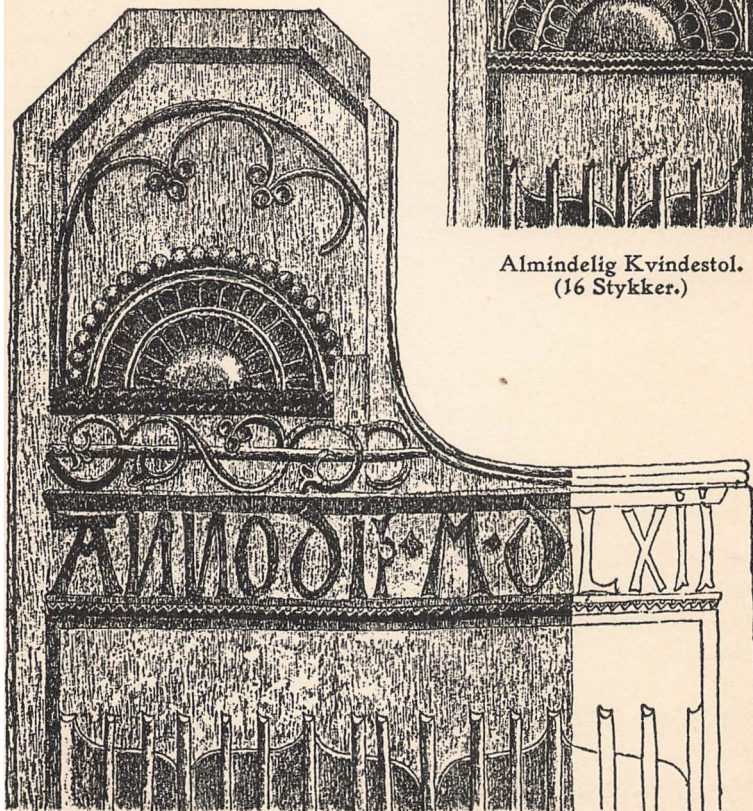

Nr. 16.

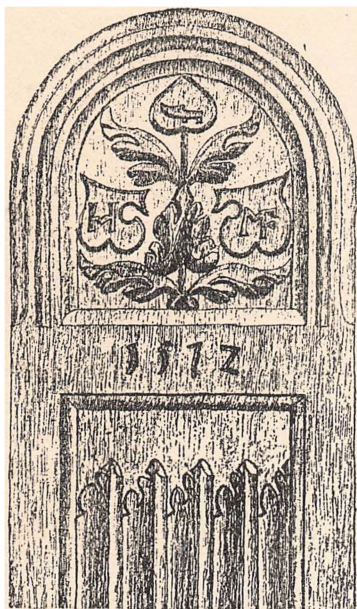
Brudestolens andet Endestykke er i alt væsenligt som hosstaaende Kvindestol.

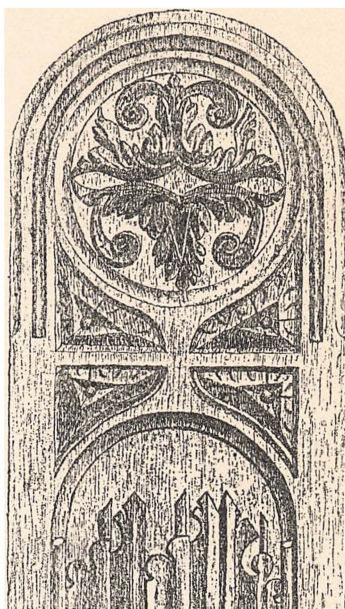
Almindelig Kvindestol.
(16 Stykker.)

Brudestolen.

Degnestolen

Fra Reformationstiden, da Kirken blev Kronens Ejendom, og indtil 1742, altsaa et Tidsrum af henved 200 Aar, synes der ikke at være foretaget nogen væsentlig Forandring med Bygningen, med mindre det gamle Tagmateriale, være sig af Bly eller Munke-tegl, Tid efter anden er ombyttet med de nyere Tegl, hvad der kan være ret sandsynligt. I samme Tidsrum — ved den Tibirke Præst, Mikkel Rasmussens Død — „blev Tibirke“, staar der i Herredsbogen, „formedelst Kaldens Ødelæggelse af den flyende Asserbo - Sand lagt til Vejby Kald Anno 1612“, og Præsten i Vejby, Chrysostomus Jensen blev Præst til begge Kirker. Præstegaarden blev følgelig Anneksgaard, dens „vestre Vang“ havde allerede fra midt i Femtenhundred - Aarene været ødelagt af Sand, hvorfor Chr. III d. 9 Maj 1555 tillagde Præsten halvandet Pund Rug og halvandet Pund Byg af Sognets Kongetiende. Iøvrigt havde Tibirke Sogn altid været meget lille, ifølge Landebogen for

Sjællands Stift var der 1570 kun 16 Tiendeydere, hvoraf 7 var Gaarde — hvad der stemmer ret godt med Mandsstolenes Antal fra 1562 — i 1647 endog kun 13 Tiendeydere, hvoraf 11 Gaarde.

Af Inventar fra dette lange Tidsrum maa nævnes Kalken, som er af Sølv og skænket Kirken af Borgemester i Helsingør, Niels Hansen og Hustru Karen Jonas-Datter Carisii 1656; hun havde alt i 1652 skænket Kirken en Messesærk. Niels Hansen havde tidligere været Ridefoged i Kronborg Len, og sin Interesse for Eggen viste han ogsaa ved i 1658 at give et Legat paa 100 Slette-daler til Vin og Brød til Gilleleje Kirke. Over Aarstallet paa Foden af Kalken er indridset et Krucifiks, og til hver Side for dette staar Ægteparrets Navne. Under Hustruens findes et Mærke i Form af en kronet Stav, hvorom en Slange snoer sig, og under Mandens staar det Bomærke som er gengivet under dette Afsnit. Adskilligt tyder paa at lignende Mærker har smykket den øverste Mandsstols (tidligere Præstegaardens, nu Anneksgaardens) to Endestykker. Om Disken, som ligeledes er af Sølv og af Prydelser kun bærer Indvielsesmærket, er fra samme Tid, kan ikke bestemmes.

Det næste som findes anskaffet til Kirken er den mindste Klokke, som bærer følgende latinske Indskrift:

REGE FRIDERICO QVARTO

Dioeges: Præfect: Ott: Krabbe Episcop: Hen: Borneman.

Præposit: NIC: SPYDSTRVP. Pastore JAN BAGGE.

◊ ANNO MDCCX ◊

◊ R. W. M. MEFECIT MIENDRICH TESSIEN ◊

Oversat paa dansk: Frederik den fjerde, Konge. Otto Krabbe, Kirkeminister. Henrik Borneman, Biskop. Niels Spydstrup, Provst. Jens Bagge, Præst. Aaret 1710. — Hiendrich Tessien,

Klokketøber.⁺— De mystiske Bogstaver K. W. HM. kan muligvis tydes som ikke latiniserede saaledes: „Kirkens Værge” og derefter Forbogstaverne til et Navn. Magister Niels Christoffer Spydstrup var Præst til Helsing og Valby fra 1688 og Provst i Holbo Herred fra 1695 til sin Død 1715. Om Jens Pedersen Bagge findes Oplysninger i Præsterækken bag i Bogen.

Sandflugten som havde hærget Sognet gennem lange Tider naaede omsider i Begyndelsen af Syttenhundred -Aarene saa langt mod Øst som til Tibirke By. Allerede i Aaret 1605 havde Bønderne i Tibirke faaet betydelig Nedsættelse i deres Landgilde. De var, hedder det „meget kommet tilgeters og forarmede formedelst den store Skade, de lide af Sand; for deres Armods Skyld kunne de ikke længer blive ved Magt og Godset besidde” med mindre de fik Afslag i deres Afgifter. Det er betegnende for Tilstanden paa Egnen naar der endnu 90 Aar senere skrives i en Indberetning fra 1695: „Paa den Sted hvor tilforn har været en Skov, Præsteskov, der staar nu den højeste Sandbakke og kjendes ikkun Toppen af 3 Træer ovenfor Sandet“.[¶] En Kommission som nedsattes i 1703 for at undersøge Forholdene ved Tibirke og Tisvilde, hvis Beboere klager over Flyvesandet, og ved Huseby i Annisse Sogn der led under Oversvømmelser paa Grund af at Arresøens Afløb var tilsandet, afgav den 1 September 1704 en Betænkning hvori det

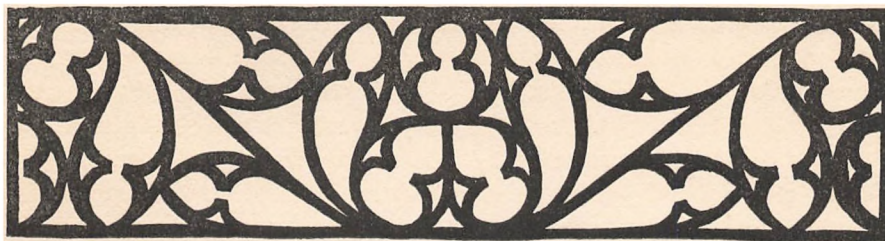
⁺ Henrik Tessin løste Borgerskab som Klokketøber i Kjøbenhavn 1708. Foruden den her omtalte, har han støbt Klokker til følgende Kirker: Gjerlev ved Frederikssund, 1714. Horsens, 1727. St. Knud, Odense, 1728. Slingerup, 1747. Benløse ved Ringsted, 1748. Ourø i Issefjorden, 1748. Til Alteret i Fredensborg Slotskirke, der byggedes i 1725 leverede han 12 Messingpiller. I 1752 nævnes hans Enke. (C. Nyrop: „Danmarks Kirkeklokker og deres Støbere” i Kirkehist. Samlinger. 3 R. IV.)

[¶] Omtalt 1647 som en liden Egelund, hørende til Præstegaarden. Paa et Kort over Egnen fra 1708 ses en anden, noget større Skov Vest for Tisvilde By, utvivlsomt den samme, hvorom Præsten Brysting fra Ramløse beretter 11 Septbr. 1758: „Der har været en skov som kaldtes Sct. Karens skov hvilken de seylende bekom først at see fra Siædland men denne skov er nu omhuggen og ingen træer er mere.”

hedder at Flyvesandet var begyndt for mange Aar siden, havde ødelagt Asserbo, Byen Thorup (Toelt?) med 16 Gaarde, samt delvis Byerne Tibirke og Tisvilde, ja Kirken i Tibirke „synes snart for Sanden ikke at bestaa, saasom Sanden nu allerede er inde ved Kirkegaarden“. Bønderne i de sidstnævnte Byer opnaaede Lettelser i deres Afgifter ved kgl. Resolution af 22 Juni 1705, men det saa vedblivende ud som om den gamle Kirkes Dage vare talte, thi ved Aar 1716 indberetter Sognepræsten at Kirken paa den ene Side var dækket af Sand næsten til Tagskægget og til Tider utilgængelig.[†] Man foreslog da Frederik IV at lade Kirken nedbryde og af Materialerne bygge en Sidefløj til Vejby Kirke, hvortil saa Tibirke Sognefolk skulde henvises, men Kongen svarede: „I vor Regeringstid er ingen Kirke nedbrudt og ingen Kirke skal nedbrydes!“ — I Maj 1717 udtaler Rentekammeret at Sandflugten tager til, Tibirke Kirke er ved at ødelægges, og samtidig er der stadig Oversvømmelser ved Arresø. Endelig bemyndiges 10 Maj samme Aar Rentekammeret til at foretage det fornødne, saavel med Hensyn til Afvanding af Søen, som Dæmpning af Flyvesandet. En Kommando Soldater paabegyndte vistnok i Juli samme Aar at bortføre Sandet fra Kirken og Kirkegaarden, men først i Sommeren 1718 er Dæmpningsarbejderne i Kirkens umiddelbare Omgivelser blevne tilendebrogte. — Forøvrigt blev Militærhjælp nødvendig paa den hærgede Egn indtil 1738.

[†] Af Kirkebyens 9 Gaarde var de 5 nedbrudte og opførte et Stykke Vej nordligere, de 4 var skjulte under Sandet, Hartkornet tillagt de 5 og Ejerne blevet Husmænd i den nye By. Samme 5 Gaarde brændte 1754, men genopførtes. Ved Aar 1777 bestod Byen af 5 Gaarde og 4 Huse.

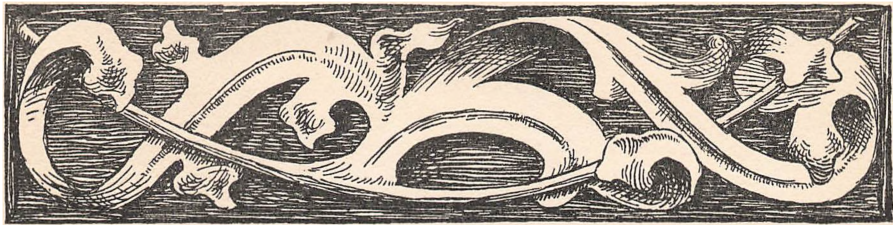
DEN pietistiske Aandsretning under Christian VI, som bevirkede tvungen Kirkegang, medførte tillige en Mængde Forandringer og Nyanskaffelser trindt om i Landets Kirker. Tager man Traps Danmarksbeskrivelse i Haanden, vil man hvor Kirkerne omtales, ofte træffe paa Aarstallet 1742 som det Aar hvori dette eller hint er bekostet. Baade i Vejby og Tibirke Kirker er der i nævnte Aar foretaget Forandringer. I Tibirke Kirke opsattes saaledes et nyt Alter i Barokstil, hvis Ramme med Vaser og Søjler, malet som forskelligfarvet Marmor, omslutter et Maleri af den hellige Nadver. Rammen afsluttes foroven af en Skyformation, i hvis Midte Navnet Jehova staar malet med hebræiske Skriftegn paa blaa Bund. Den gamle Altertavle stilledes bag det nye Alter op imod Gavlmuren. Ligeledes opsattes en ny Prædikestol, blottet for alt Snitværk men marmoreret paa samme Maade som Alteret. Dens Lydhimmel var malet som en Sky, omsluttende en Straaleglorie, hvori Christian VI's gyldne Navnechifre var anbragte. Der valgtes dog nu en anden Plads til den, end den tidligere i Kordøren, nemlig ved Vinduet mod Syd; herved bortfaldt desværre den tidligere omtalte øverste Mandsstol, af hvis ene Endestykke kun et Brudstykke er bevaret, tjenende som Løsholt mellem et Par Stolerygge. Stolestaderne forsynedes med Døre hvis Fyldinger maledes som rødflammet Marmor og Rammestykkerne grønne med røde Lister. Ved denne Lejlighed bortfaldt vistnok det Stykke af Brudestolens Forside, som bar Aarstallets fire

sidste Chifre, som derefter indridsedes i Stolens nye Dør. Stolene i Koret forlængedes og samledes i en Række langs Sydmuren med Degnestolen øverst ved Alteret. I Rummets nordvestlige Hjørne opsattes en lukket Herskabsstol for den ved Sandflugtens Dæmpning ansatte Inspektør, som boede i Tisvilde. Stolen maledes i Smag med de øvrige og forsynedes langs Overkanten med følgende Indskrift:

**Her ordets frugter høstis
for Inspecteurens huus
at de deraf kand trøstis
trotz sathans hold og knuus
Anno 1742 er denē Kongens kirke mahlet.**

Døbefonten flyttedes vistnok samtidig til Koret og maledes, dens forrige Plads udfyldtes af et Par Stolestader uden udskaarne Endestykker. Det var imidlertid ikke alene alt Træværket, som blev marmoreret, ogsaa Hvælvningernes Ribber og Buer, ja selv Vinduerne og Nischerne i Taarnrummet indfattedes af brede rødflammede Borter; sikkert velmente, men yderst uheldige Forsøg paa at bibringe den ældgamle Bygning Udseende af en prangende Marmorhal. Korets Gavlvindue og Vinduet mod Nord i samme Rum tilmuredes og i Stedet for indsattes i Sydmuren to store rundbuede Vinduer. Disse Forandringer i Korets Mure har sikkert givet Anledning til at denne Bygningsdel nu ogsaa overkalkedes udvendig, og Gavlens Bomhuller blev naturligtvis samtidig tilmurede. Vestligst i Skibets Sydmur indsattes et Vindue svarende til dem i Koret, og i Taarnrummet indsattes et nyt, større Vindue mod Vest, medens det oprindelige lille Vindue mod Syd blindedes, og endelig maa det antages at en ældre Dør mellem Vaabenhus og Kirke med det samme afløstes af den nuværende brede grimme Fyldingsdør i Karm.

DET er sandsynligt, at den nys beskrevne Udstyrelse af Kirken ikke bestod ret længe, dertil var det rødflammede Marmor for vanskeligt at bevare ved Hvidtning af Rummet, og en saadan maa nødvendigvis være foretagen senest 4-5 Aartier efter 1742. I hvert Fald kan man sikkert antage at den plumpe Udsmykning er blevet overkalket inden Aarhundredets Slutning, maaske endogsaa længe forinden. I Modsætning til den Rundhaandethed som Christian VI viste Kirken, kan man, med Hensyn til hvad der er bekostet i Frederik VI's Tid passende bringe denne Konges berømte Ord: „nu ville vi alle spare!” i Overensstemmelse dermed. Fra denne Tid skriver sig den største af Klokkerne, bærende den knappe Indskrift: „Støbt af C. Gamst. Kjøbenhavn 1809”; noget senere — vistnok i 1820 - Aarene — fik alt indvendigt Træværk med Undtagelse af det nye og det gamle Alter en ensartet graa Farve uden mindste Afveksling, selv Døbefonten blev malet graa. Lydhimlen over Prædikestolen blev dog blaa. Til Fonten anskaffedes en svær Tinkande, mærket: „Tibirke Kirke 1829” og senere et Daabsfad, ligeledes af Tin mærket: Tibirke Kirke 1831”. Om dette Fad har afløst et ældre, vides ikke, men det er i hvert Fald ikke usandsynligt at selve Fontens dybe Kumme endnu saa sent som nævnte Aar er bleven brugt umiddelbart til Vandet, hvilket leder Tanken hen paa Biskop Peder Palladius' Visitatsbog fra 1540, hvori han (Side 12) giver Stiftets Degne følgende Anvisning angaaende Døbefonten:

„Funten skal altid staa tør oc ren, inted vand vdi, til saa længe en dannemand's barn kommer til kircke oc skal døbis, da kand degnen eller klockeren staa en spand vand eller to i funten, at der ingen tid skidet vand, fuld aff muelus eller andet skarn (met forloff sagt), at en vilde bemmis ved at stoppe en finger vdi, end siden døbe it nyfødt barn der vdi, men at der altid skal være rent oc klart vand” o. s. v.

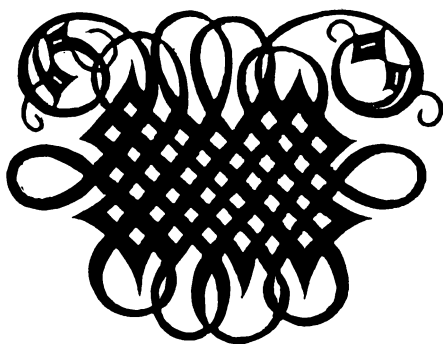
Fra omtrent 1840 til 1870 skriver sig følgende Forandringer: I Skibet blev de daværende ældste Vinduer fra omtrent Reformationstiden afløste af to store spidsbuede Vinduer af Støbejern. Taarnrummet som stod tomt, skiltes fra Kirken ved at Aabningen imellem dem tilmuredes. Det fordums Daabsrum benyttedes herefter som Materialhus, en Dør gennembrødes paa Taarnets Vestside og i Gulvet udgravedes en vældig Kalkbeholder. Taarnets hele sydlige og halve vestlige Side ommuredes, hvad den ydre Murskal angaar, fra Grunden. Munkestenen benyttedes vel igen men lagdes i ny Skiftegang. Ved denne Istandsættelse blev Blindingsdekorationen paa Vestgavlen tilintetgjort, ligesom det lille Vindue mod Syd udslettedes. Et nyt Vindue indsattes i Korets Nordmur paa det oprindelige — ved 1742 blindede — Vindues Plads; en nøjagtig Kopi af Korets to andre Vinduer. Nyt Gulv af gule Mursten lagdes i Koret, hvorved en, omtrent 3 Fod 6 T. lang og 2 Fod 6 T. bred Ligsten fjernedes fra sin Plads midt foran Alteret og lagdes i stærkt beskadiget Stand som Underlag for en ny Vaabenhusdør, hvor den tildels endnu er synlig; dens Indskrift skal dog have været udslidt. Forøvrigt er der selvfølgelig fra gammel Tid adskillige Begravelser i Kirken, men disses Kendemærker er forlængst udslettede. Som Eksempel herpaa kan anføres, at en Dag i Slutningen af 1850 - Aarene sank pludselig en Grav sammen — ved Kistens Hensmuldren — i Gangen umiddelbart op imod Kordøren.

I 1868 afløstes Skibets gamle, ikke synderligt svære Egetræs Spærværk af nyt og udmærket solidt Tømmer, samtidig fjernedes de gamle Bjælker under Hvælvingerne. Man fandt det nu ogsaa nødvendigt at styrke Korets sydvestlige Hjørne med en hæsli

Murpille; Grunden til Murens Svækkelse maa søges i de i 1742 udspærrede Vinduer samt i de talrige Grave, som gennem Tiderne var gravede for nær ind imod Bygningens Fundamenter. Indvendig foretoges den Forandring, at Degnestolen flyttedes fra sin Plads i Koret syd for Alteret og anbragtes paa sin nuværende Plads i selve Kordøren. Endelig mistede Kirken sit, næst Fonten eneste middelalderlige Inventar, den gamle udskaarne Altertavle, som efter Bygningsinspektørens Ordre førtes til Kjøbenhavn, hvor man intet ved om dens senere Skæbne.

I 1870 købtes Kirken af Sognebeboerne, som i 1880 lod alt indvendigt Træværk med Undtagelse af Alteret, egetræsmale efter at først alle Stolestadernes Døre var borttagne og solgte ved Auktion. Døbefonten maledes for tredje Gang, og nu som sortflammet Marmor. — I 1889 opstilledes til Nytte, men til liden Forskønnelse en Kakkellovn, og uheldigvis valgtes dens Plads, hvor „Brudestolen stod. Denne blev derfor borttaget, men dens Endestykke med den første Del af Aarstallet opbevares dog endnu i Kirken. En ministeriel Rundskrivelse af 1892 til alle Kirkeejere i Landet, paabød at malede Stendøbefonte, hvor saadanne fandtes, skulde renses. Dette havde til Følge at Fonten her i Kirken befriedes for sin Maling og nu viser sig i sin smukke gamle Skikkelse. Samme Aar besluttede Kirkeejerne at Taarnrummet fremtidig skulde benyttes som Lighus, hvilket dog ikke medførte anden Forandring end at Kalkbeholderen i Gulvet fyldtes. I 1901 anskaffedes et lille Orgel, som fik Plads i Kordøren, tildels paa det murede Fodstykke som fordum bar Kirkens gamle Prædikestol.

KIRKENS PRÆSTER

✿ ✿ ✿

EN RÆKKE BIOGRAFISKE
OPLYSNINGER, UDARBEJ-
DEDE PAA GRUNDLAG AF
S. WIBERGS „DANMARKS
PRÆSTEHISTORIE“, PAS-
TOR P. C. GARDES OPTEG-
NELSER OM GEJSTLIGHE-
DEN I HOLBO HERRED, OG
PRIVATE MEDDELELSER.

✿ ✿ ✿

PRÆSTER VED TIBIRKE KIRKE

1301

Otto

Præsten Otto i Tíbirke udstedte 26 November 1301 et Gavebrev til Esrom Kloster paa en Ejendom „Lucoga” (Lyshøj i Blidstrup Sogn) i Nærværelse af Præsterne „Hr. J. Bylle i Syoburgh (Søborg) og Hr. Nicolaus i Esbørnthorp (Esbønderup).

1437

Mogens Clausen

Mogens Clausen „i Tíbirke” nævnes 1437 - 1447.

1562

Niels Jensen

1577

Hans Michelsen

Da Frederik II den 13 Juli 1577 var i Esrom, gav han Hans Michelsen yderligere Hjælp for dette Aar af Tíbirke Kongetiende.

1584

Michel Rasmussen

Han nævnes blandt de Præster som deltog i Valget af Udsendinge til Hyldingerne af Christian IV i 1584 og den udvalgte Prins Christian i 1610. Han døde 1612 i Kaldet, som han havde beklædt i mindst 28 Aar.

PRÆSTER
VED
VEJBY OG TIBIRKE KIRKER
FORENEDE TIL ET KALD AAR 1612

1612

Chrystomus Jensen

Født i Vejby. Søn af J. Chrysostomus som var Provst i Holbo Herred.[†]) C. J. var ligesom Michel Rasmussen tilstede ved de ovennævnte Valg til Kongehyldingerne. I 1609 var han bleven Provst i Holbo Herred, og var det til han 1617 døde i Kaldet, som han for Vejby's Vedkommende havde beklædt i mindst 33 Aar, for Tibirke Sogns i 5 Aar.

1617

Søren Berthelsen

Den 12 September 1644 kaldte han sin Søn, efternævnte L. S. Weibye til sin Kapellan og Medtjener. S. B. døde 1646 i Kaldet, som han havde beklædt i 29 Aar

1646

8 FEBRUAR

Laurits Sørensen Weibye

Født i Vejby omtr. 1618. Søn af Formanden. Student fra Frederiksborg Skole 1639. Ordineret Kapellan hos Faderen fra 4

[†]) Af tidligere Præster i Vejby kendes følgende:

JOHANNES BONDESØN de WEYBY nævnes 4 Februar 1376.

NICOLAUS HENNINGSEN de WEYBY. 1417.

ARFAST PEDERSEN „tilforn Munk“, nævnt som Præst i Vejby 1497, men blev tillige Kirkens første lutherske Præst, hvorfor han maa have beklædt Kaldet i mindst nogle og fyrretyve Aar. Efter ham kom: IB NIELSEN, og hans Eftermand var JENS CHRYSOSTOMUS.

December 1644. Hans Kaldsbrev som Sognepræst — udstedt af Sognebeboerne som paa hin Tid, sammen med Biskoppen havde Kaldsret — lyder saalunde:

„Efterdi vores Kiære Sal. Forrige Sogne-Præst af Guds Forliun for Sin Store Svaghed, Alderdom oc Skrøbelighed haver med Vor Hr. Biscops Villie oc Samtøcke for Hogen Tid forleden kaldet Sin Søn, Hæderl. oc Vællærde Mand Hr. Laffritz Søffrensen til sin Cappellan oc Medtiener udi Begge Sogner; Oc han haver i Sit Lefnet, Liif oc Lærdom, inden oc uden Kircken skicket Sig hos Os Alle, som En Retfindig Guds Tienere i Alle Maader Velegner oc Andstaar,” — „da have vi Samptligen paa Christen Menigheds oc Menige Sogne-Mænds Vegne i Den hell. Trefoldigheds Naam udvalt oc kaldet Forn. Hr. Laffritz Søffrensen til at vorde oc blive vor Kiære Sogne-Herre oc Siele Sørger etc.”

Skrevet i Weybye Kircke Søndagen Esto Mihi[†]) som indfaldt d. 8 februar 1646.

Aaret efter, 1647, holdt han Bryllup med Dorthea Mads-Datter Vessel, Datter af Præsten til Karslunde-Karlstrup[¶]) ved Roskilde, Mads Johansen Vessel og Hustru født Kjuse. Efter Vessels Død i 1657 opstod der en Præstevalgs-Strid i Karslunde. Trods Biskoppens Forbud blandede Laurits Sørensen Weibye sig i denne Strid for at støtte sin Hustrus Broder, Herman Madsen Kjuse, som gærne vilde have Kaldet, men da Sagen kom for Provsteret blev Svogerens Valg forkastet, og Weibye dømt til at betale 20 Rdlr. til Præste-Enkekassen for sin Ulydighed mod Biskoppen.

I en Indberetning som L. S. Weibye indsendte d. 12 Septbr. 1647, skrev han at en Fjerdedel af Præstegaardens Jorder i ældre Tid var bortkommen, idet en tidligere Præst havde afstaaet den til en Mand som var gift med hans Søster, hvorefter denne Jord var lagt til en Bondegaard, og Præsten kunde derfor nu kun saa 3 Pund istedetfor tidligere 4 Pund i hver af de 3 Vange (foruden

[†]) Fastelavns Søndag.

[¶]) I Karslunde Kirke findes en Ligsten over ham.

Laurits Sørensen Weibye
Efter maleri i Vejby Kirke, malet 1652 i hans 34 Aar.
Indskrift paa rammen:
ERUDIEN TES MULTOS FULGEBUNT UT STELLÆ. (DAN. 12. V. 3)
SANGVINEM DE MANU TUA REQIRAM. (EZECH. 33. V. 8)
ORA LABORA IMMINET HORA.

DORTHEA MADSDATTER VESSEL
EFTER MALERI I VEJBY KIRKE, MALET 1652 I HENDES 25 AAR.
INDSKRIFT PAA RAMMEN:
SCIO QVOD REDEMPTOR MEUS VIVIT ET RESURGAM. (JOB. 19 V. 25)
VITA MIHI CHRISTUS EST, MORS LUCRUM. (PHIL. 1. V. 21)
MEMENTO MORI DISCL. MORI.

avledes 20 Læs Hø). Men Provsten Hans Madsen Kjuse i Ramløse (hans Svoger) gav d. 23 December 1653 denne Indberetning følgende Paategning: „Weibye Kald er forbedret med den Fierde Parts Jord af Ager og Eng, som uden Lov og Dom var kommen fra Præstegaarden for mange Aar siden, og kan saas nu fuldkommeligen til Præstegaarden i alle 3 Vange som af Arilds Tid.” Desuagtet staar der dog i Indberetningerne fra 1695 og 1708, at denne Jord var borte. — Laurits Sørensen Weibye døde 1660 i Kaldet, som han havde beklædt i 14 Aar.

1660

14 JUNI

Søren Arentsen Bøtcher

Gift 6 Oktober 1661 med Formandens Enke. I dette Ægteskab 1 Søn og 2 Døttre. Han døde i Kaldet 1671 efter at have beklædt det i 11 Aar.

1671

17 APRIL

Arnold Christensen Hammermüller

Gift 10 Marts 1672 med Enken efter de to foregaaende Præster. Han døde 1686 i Kaldet som han havde beklædt i 15 Aar.

I Hammermüllers Tid blev det ved kgl. Reskript 1674 beviliget Præsten i Blidstrup, Hendrik Mortensen og hans Hustru at de saa længe de levede maatte nyde alle Vejby Degnekalds Indtægter mod at give den, der betjente Embedet en lille Del deraf. Dette Tilsagn fornyedes for de tre følgende Præster i Blidstrup, saa at det vedvarede i næsten Hundrede Aar. (Se under Schiwe).

1686

27 APRIL

Jens Pederfen Bagge

Gift 16 Februar 1687 med Anna Laurits-Datter, vistnok en Datter af Laurits Sørensen Weibye. I dette Ægteskab 3 Sønner og 5 Døttre. Bagge døde i Juni 1714 i Kaldet, som han havde beklædt i 28 Aar.

ARNOLD CHRISTENSEN HAMMERMÜLLER
EFTER MALERI I VEJBY KIRKE, MALET 1684 I HANS 54 AAR.
INDSKRIFT PÅ RAMMEN:
EXISTIMO QVOD NON SUNT CONDIGNÆ PASSIONES HUIUS
TEMPORIS AD FUTURAM GLORIAM QVÆ REVELABITUR
IN NOBIS. (ROM, 8. V. 18)

De to sidste Beretninger i Herredsbogen er underskrevne af Bagge, den ene 17 Juli 1695, den anden 14 Februar 1708. I den første skriver han bl. a. at et gammelt Hus i Vejby, fra gammel Tid havde hørt til Præstegaarden og var „altid kjøbt af Succesore” men at Præsten 1695 havde maattet føre Thingsvidne for at det har været Tilfælde i langt over 40 Aar i 5 Præsters Tid, da Øvrigheden gjorde Indvendinger. Det anføres heller ikke senere i Indtægts-Fortegnelsen, og er vel saa blevet betragtet som privat Ejendom. Om Sandflugten tales i begge disse Beretninger; 1708 var Anneks-Præstegaardens Bygninger „ganske undertrykte og den meste Jord i Marken fordærvet”. — En Kapellan hos Bagge, ved Navn Jens Vind nævnes 1707.

1714

28 AUGUST

Severin Hansen Holm

Født 10 Septbr. 16.. i Kjøbenhavn. Student fra Sorø 1709. Kandidat 23 Januar 1713 med bedste Karakter. En Tid Kapellan hos Formanden. Gift 29 Maj 1715 med Inger Svends-Datter. I dette Ægteskab 3 Sønner og 1 Datter. Holm døde i April 1724 i Kaldet, som han havde beklædt i 10 Aar.

1724

5 AUGUST

Conrad Jochumsen Fers

Døbt 20 Oktober 1691. Søn af Præsten til Selde og Aasted ved Limfjorden, Jochum Fers[†]) og Hustru Annecke Hans-Datter Hyrup. Student fra Kjøbenhavn 1711. Kandidat 18 September 1714. Fra 1723-24 Præst paa Anholt. Gift med Catharina Niels-Datter af Skive. I dette Ægteskab 2 Børn. Fers døde i Kaldet den 6 Maj 1730, efter at have været Præst her i 6 Aar. Efter hans Død ansøgte Enken om at maatte sidde i uskiftet Bo med sine Børn. Hun anbefaledes af en I. V. C. Bøse og Mr. Schiwe, men

[†]) I Selde Kirke findes en Ligsten over ham, if. hvilken han døde 1717.

Biskop Worm fraraadede det af Hensyn til den gejstlige Enkekasses Fordring i Boet, og tilføjede at den ene af Anbefalerne var Enkens Broder og Kreditor i Boet. — En Broder til Fers, Albert F. (født 1697, Student fra Frederiksborg 1717) var en Tid Skoleholder i Vejby.

1730
28 AUGUST

Marcus Nielsen Schiwe

Født 1685. Søn af en Borger i Skive, Niels Christensen. Student fra Viborg 1706. Kandidat 18 September 1714 (samme Dag som Fers, skøndt han var 6 Aar ældre og Student 5 Aar før denne). Først 16 Aar efter blev han kaldet til Præst i Vejby-Tibirke Sogne. Hvor han har været i disse Aar vides ikke, men i den sidste Tid før hans Kaldelse var han Skoleholder i Vejby, hvor en fast Skole var oprettet 1721 af Frederik IV. Han skal have været gift og haft to Døtre, men der vides intet om dem.

Sandsynligvis har hans Søster, Præstekonen haft Del i hans Ansættelse ved Skolen og senere Udnævnelse til Præst. Det ser allerede forunderligt ud, hvorledes det gik til med hans Ordination. Han var kaldet 28 August, 1730, men indfandt sig ikke hos Biskoppen for at blive ordineret, — ja denne synes ikke engang at have kendt hans Opholdssted, thi 3 Marts 1731 skrev han til „Høuyagtbare og velfornemme Mr. Hans Hansøn,” som skulde være „noget paarørende med Studiosus Marcus Schiwe, som forlængst burde være ordineret,” og anmoder ham om „ved et expresse Bud, om muligt denne Dag, at tilmelde M. Schiwe at hand ufeilbarligen inden næste Tirsdag Aften i det seneste indfinder sig her, for med Flere at kunne blive ordineret næstkommende Fredag d. 9de huius. Skeer det ikke, meldes det til Cancelliet, paa det Embedet kan vorde forsynet, hvormed det ej saaledes længere kan henstaa.” — Det blev ovenfor (under Hammermüller) omtalt, at der i 1674 skete den ubillige Bestemmelse, at Vejby Degnekalds Indtægter skulde tilfalde Præsterne i Blidstrup og deres Enker. Allerede før Frederik IV's Død havde Biskop Worm „formedelst

Præsten Kyhns Enkes^{†)} Graadighed og Uvillighed" gjort Indstilling om en Forandring. I sin Indberetning skriver han saaledes: „Hun gaaer den, som skal betjene Embedet saa nær, at det falder næsten umuligt for noget Menneske at finde endog Livets allernødtørftigste Ophold, thi det lidet Annex, Tibirke er for en stor Del, af Flyvesandet ødelagt." Kongen havde bestemt at det skulde forandres, men døde inden det blev bragt til Udførelse. Straks efter at Chr. VI var bleven Konge foreslog Biskoppen at der skulde kaldes en Degn til Vejby; han skulde have Embedets Indtægter, og kun betale 50 Rdl. til Blidstrup-Præsten eller dennes Enke. Den 9 Marts 1731 stadfæstede Kongen denne Ordning, og Skolelæreren i Blidstrup, Christian Staahl blev kaldet til Degn i Vejby. Han søgte ofte om at blive helt fritaget for at betale Afgift, men Biskop Hersleb afslog det, idet han dog tilføjede, at hvis Blidstrup Kald skulde blive vakant i hans Tid, vilde han foreslaa at denne Afgift skulde ophøre. Det skete dog først i 1771.

Staahl var ikke nogen nidkær Mand, skøndt Schiwe roste ham. Uagtet han ikke var svagelig og ikke 60 Aar, antog han i 1742 paa egen Haand en uværdig Person, Thomas Dodsens fra Tisvilde til Stedfortræder. Præsten holdt imidlertid med ham, men Biskop Hersleb som kaldte Dodsens „et ondt Menneske og et uroligt Hoved," nægtede at anerkende ham, og forlangte at han skulde udvises af Sognet eller paa anden Maade holdes i Tømme.

^{†)} Magister Frants Kyhn blev Præst i Blidstrup 1690. Wiberg kalder ham med Rette „en forargelig Præst." I 1695 beskyldte hans Hustru, Sidtze ham for Ægteskabsbrud fordi han hemmelig havde begivet sig til Skaane, men han frigjorde sig ved Ed for denne Beskyldning. Værrer var det, at han ogsaa fik Skyld for, ved sin altfor store Haardhed, at have foraarsaget to af sine Børns Død. Han frabad sig at blive begravet inde i Kirken.— Kyhn syslede en Del med Digtetekunst, og udgav i 1701 et større Digt; hans Ansøgning om at maatte nyde Indtægten af Vejby Degnekald var da ogsaa affattet paa Vers, og lyder saaledes:

Stormægtigste Monark! Al Nordens Zir og Ærel
 Det synes underligt, at Præsten Degn vil være;
 Men Verden er forkert, det Gud og hver Mand seer —
 Lad Præsten blive Degn, saa tigger han ej meer.

At Tilstanden i Sognene under disse Forhold forværredes, er forstaaeligt, og Biskop Hersleb forsøgte da at vække Schiwe. Den 27 Aug. 1743 sendte han ham direkte et Brev som begyndte saaledes: „Iblandt alle Menigheder i Sjællands Stift er der ingen, som jeg mere beklager, og paa hvilken jeg oftere og vemodigere tænker end paa Vejby-Tibirke, fordi den er saa meget slet med Præst og Sjælesorg forsynet. Jeg fandt ved min Visitats Ungdommen grov og vankundig, Prædikenen meget slet, ilde passende, uden Kraft, uden Sammenhæng, og var den slet, saa er det at formode at den ej var bedre andre Tider. Jeg fandt Menigheden uordentlig, uden Ærbødighed for Guds Ord, og plat uden Respekt for deres Lærere. Jeg fandt de Subalterne, Degnen og Thomas Dodsens (en saakaldt Substitut og Skoleholder) at gjøre ikkun, hvad de selv vilde uden at være anførte, holdte til Orden og Lydighed af deres Præst. Jeg fandt Præsten selv kold, følesløs og sorgløs. Jeg fandt Præsten i hans Hus umyndig og fast ligere til en Tjener og Domestique end som en, der forestaar et Hus, og hvorledes skulde han da vel efter Apostelens Ord kunne forestaa en Menighed. Derimod mærkede jeg at hans Søster, forrige Præstes Enke, regjerede over Præst, Hus og Menighed, og hørte af Andre med Forundring at hun bilder Præsten og Menigheden ind, at det er hendes Embede, hendes Kald, hendes Indkomster, og at Præsten som dog er kaldet til Pastor, lader sig indbilde, at han er hendes Capellan og Tjener, og han intet i Embedet tør gjøre uden hendes Behag. Saadant fandt jeg den Tid, og i Kjærlighed og Sagtmodighed erindrede jeg derom, i Særdeleshed formanede jeg til mere Flid og Alvorlighed i Embedet og bedre Tilsyn med de Subalterne og bedre Arbejde med Ungdommen. Jeg har siden flittig spurgt efter, men altid med Græmmelse hørt, at det er det samme uordentlige, døde og kolde Væsen, samme Vankundighed hos Ungdommen, samme Selvraadighed hos de Subalterne, samme tiltagne Herredømme af Uvedkommende; ja saaledes, at det er blevet et Ordssprog i Landet og tales bespottelig om af alle. Jeg bejamrer Menigheden og de mange Sjæle. Jeg bekymrer mig om at finde Raad og Udveje til Forandring og Forbedring. Jeg har lidet Haab om at

D. Velærv. selv vil kunne blive til nogen duelig og retskaffen Præst; thi De har ladet Dem saa cujonere og Hænderne binde, at der er ikke Villie engang hos Dem, om De end kunde, og Deres Gaver og Capacitet er saa ringe, at De ikke engang kan, om De vilde være som De burde. Jeg er ret beklemt og beknyttet herover; her faar tænkes paa andre Raad, og det mildeste, men dog højnødvendigste maa være, at der sættes en Præst som kan være Sjælesørger og dirigere Menigheden saa at D. V. kan faa sit Levebrød ligesom nu, og deres Søster faa hendes Del af Kaldet uden at herske over Præst og Menighed. Og dette faar at ske, dersom jeg ikke af Æmhed og maaske altfor megen Lemfældighed vilde forsøge først, om det er muligt, om jeg endnu noget kan opvække Dem til nogen mere Alvorlighed og Flid, da jeg vel maa tiltale Dem med de Ord: „Vaagn op, Du som sover, stat op fra de Døde, at Christus kan oplyse Dig!”

Biskoppen gav ham derefter forskellige Formaninger og skrev saaledes: „Jeg raader og formaner, ja imponerer Dem, at De tager en god Postil, som Rambachs, Schraders, Frankens eller saadan en, den verterer og læser Ord for Ord uden at undse Eder derved, thi det er dog bedre at Menigheden faar noget sundt Guds Ord at høre, end noget elendigt Tøj uden Sammenhæng og Overbevisning.” Angaaende Søsteren udtaler Bispen, at hun for længe siden burde have faaet det afgjort, hvad hun skulde have af Kaldet. „Disse Ting vil jeg sige og alvorligen paastaa: Deres Søster maa aldeles ikke befatte sig med noget Herredømme i Menigheden, men Indtægterne skal De selv annamme, indkræve, qvittere for, da De gjerne kan give hende alting for mig, naar hun ikke haver noget med Almuen at gjøre eller siger at det er hendes. Meget mindre maa De lade Deres Søster dirigere noget i Embedssager; Gud ved om det er sandt, at hun deciderer, hvilke Confirmander skal antages eller ikke? I holder Eders Subalterne, Degn og Skoleholder til at gjøre større Flid og haver Indseende med dem. I studerer Eders Catechismus og gjører Eder bekjendt de Sandheder i den af Kongen anordnede Catechism. og de Sprog, at I kan være vel løben og sikker i de Ting etc.”

I Slutningen skrev Biskoppen: „Den urolige Thomas Dodsensom I hidtil har tolereret som Substitut skjøndt det er imod Loven og han er mere til Forargelse og Hinder end til Nytte, har jeg declareret til den verdslige Øvrighed, at jeg ikke kjender ham for nogen Substitut eller gejstlig Person. I burde forlængst have andraget om hans Forhold, og ikke ved Eders Koldsindighed styrket hans Urolighed; ham har I herefter ikke at kjende for Substitut eller tillade at han tilegner sig nogen Ret som gejstlig Person. — Jeg skriver Eder alt dette til i Kjærlighed og med hjærtelig Medlidenhed over Eders egen Sjæls Tilstand og Menighedens Skade. Jeg begjærer intet Svar, thi jeg ved vel hvordan det vil blive, men jeg begjærer, at I vilde svare med Gjerningen, vise Forbedring og bevise, at I vil være Præst og Sjælesørger og ikke nøde mig til at bruge andre Raad, da jeg endnu vil se det an nogen Tid og flittig spørge efter Eders Forhold og Forbedring.”

Stort hjalp denne Skrivelse vel ikke, men bidrog dog vist — eftersom den næppe kunde forties — til i Sognene at forøge Bevidstheden om at Tilstanden ikke var som den burde være, og da Viceprovst Niels Schiwe i Græsted i 1746 visiterede i Vejby, bad Menigheden om at Staahl maatte faa en Substitut der tillige kunde holde Skole i Annekset, da der var saa lang Vej til Vejby. Den 14 Decbr. s. A. bifaldt Bispem at Studiosus Jens Pedersen Bay maatte ansættes som Substitut paa den Betingelse, „at Degnen ikke giver sig hen til Ørkesløshed, men selv læser i Kirken og i mindst Halvdelen af Byerne.” Bay skulde tillige holde Skole for Børnene i Tibirke, Tisvilde og Holløse, hvis Bønder havde tilbudt ham en passende Løn. — Omsider bekvemmede ogsaa Præsten sig til at tage en Kapellan, og foreslog 5 Juni 1751 dertil Diederich Top eller Anders Lercke. Bispem som havde hørt Top, og mente at han kunde blive duelig, indstillede ham paa den Betingelse at han alene skulde undervise Konfirmanderne og tage sig af Skolerne, men i andre Forhold udvise Føjelighed og Lydighed mod Præsten. Provst Schiwe fik Opfordring til at være Top behjælpelig, hvad nok kunde behøves, da Tops Ophold i Præstegaarden allerede Aaret efter gav Anledning til Klage over

„Kulde, Trækvind og andre Uleiligheder,” saa Biskoppen maatte anmode Provsten om at mægle mellem Præst og Kapellan for at formaa Præsten til at give Top en aarlig Sum i Stedet for Ophold.

Efter i 23 Aar at være taalt i Embedet døde Marcus Schiwe, og blev begravet 6 April 1753. Søsteren overlevede ham i 9 Aar, hun døde 28 November 1762. Schiwes lidet tiltalende Præstevirk-somhed blev dobbelt uheldig derved, at den faldt paa Kirketvang-ens Tid, idet den strænge Sabbatsordning netop udstedtes samme Aar som han blev Præst. — Et lille Træk som er betegnende for, hvad man fandt passende at foretage sig i Kirken naar Schiwe stod paa sin Prædikestol, skal anføres her. Paa Salmebogshylden i en af Mandsstolene staar stort og udførligt udskaaret følgende: Erasmus Tisvilde 1744. Ejeren af dette Navn var utvivlsomt i nævnte Aar Elev paa Frederiksborg lærde Skole, thi 3 Aar se-nere vides en Erasmus Tisvilde at være dimitteret derfra. Latin-skoleeleven har været i Stand til som Tidsfordriv at opsætte sit fulde Navn, hvad ikke enhver af de øvrige Kirkegæster evnede paa den Tid, men disse har maaske saa foretrukket en lille Mid-dagslur, hvilket man ihvertfald ikke kunde bebrejde en forkuet og vankundig Almue som under Trusel med Gabestok blev nødnet i Kirke for at høre paa en Marcus Schiwe. Man mindes uvilkaar-lig Mundheldet: „Der skal nogen til det værste, sagde Drengen, de sendte ham i Kirke.”

1753

10 MAJ

Jørgen Jensen Gad

Født 6 Juni 1717 i Svendborg. Søn af Færgemand, Skipper og Kjøbmand Jens Hansen. Da han som Student i 1755 skulde optages ved Universitetet, og ved denne Lejlighed vælge sig et Stammenavn, fortælles der at han — i Tvivl om, hvilket dette skulde være — besluttede at slaa op i sin Bibel og lade denne af-gøre Spørgsmaalet. Valget faldt da paa Navnet Gad, som paa hebræisk betyder Lykke, og var Navnet paa en af Israels Stam-mer. Gad blev Kandidat 12 Maj 1738 og 21 Maj 1742 uordineret

Kateket uden Løn ved Garnisons Kirke i Kjøbenhavn, med Løfte om at Kongen, efter 3 Aars tro Tjeneste vilde have ham i allernaadigst Erindring til Befordring til Præsteembede. Den 1 Juli 1745 blev han kaldet til Sognepræst for Aastrup og Starup ved Ribe. 22 September samme Aar holdt han Bryllup med Christiane Rosenberg, en Datter af Borgemesteren i Svendborg. Hun døde allerede Aaret efter tilligemed sin nyfødte Søn. 4 August 1747 ægtede Gad sin anden Hustru, Anna Margrethe Melchiors-Datter Brolund, Datter af Borgemesteren i Ærøskjøbing. Hun døde d. 4 November 1752. I dette Ægteskab 2 Sønner og 3 Døtre, som alle døde i Barnealderen med Undtagelse af Datteren Christiane, som var født i Aastrup 30 September 1749. Da Gad søgte fra Aastrup fik han af Biskop Brorson den anbefaling, at han var „en munter, retsindig og opbyggelig Lærer, der med megen Flid og Troskab havde bestyret sit Embede i kun maadelige Omstændigheder. Samme Aar som Gad blev Præst til Vejby - Tibirke, viedes han 17 December til sin tredje Hustru, den 19 aarige Elisabeth Hans-Datter Hammer (født 6 Dec. 1734), Datter af Hans Hansen Hammer, Præst i Helsingø 1740 - 1773, de sidste 10 Aar tillige Provst. I dette Ægteskab fødtes 8 Sønner og 9 Døtre, med Børnene af de to første Ægteskaber altsaa ialt 23 Børn. Af sidste Hold døde 3 i Barnealderen.

Som den uduelige Schiwes Eftermand var der for Gad meget at bringe i Orden i Pastoratet, og at det efterhaanden lykkedes den nidkære, dygtige og praktiske Mand, atter at faa god Gænge i Sagerne, derom vidner hans Overordnedes Ros. En god Støtte havde han i Hjelpedeggen Jens Bay, som efter 10 Aars Tjeneste ved Staahls Død i 1756, blev Degn i Vejby hvor han Aaret efter tillige fik en ny god Bolig, idet den gamle Degnebolig nedbrændte om Aftenen den 18 Marts 1757, antændt fra en Bondegård der laa vest sydvest for den. — Da Gad havde virket i Kaldet i 20 Aar blev han ved Svigerfaderen, Provst Hammers Død i 1773, udnævnt til Provst. Hans Datter Christiane var Aaret forud bleven gift med Præsten i Helsingø, Morten Nielsen Hammer, som var Enkemand. Hans første Kone var en Datter af H. H. Hammer.

Stillingen som Provst bragte Gad mange Bryderier og Ubehageligheder. — Natten imellem 16 og 17 Januar 1774 brændte Ramløse Præstegaard. Da Præsten, den berygtede Peder Baggesen Lakier (f. 1733 d. 1820) var saa forgældet at man ikke turde udbetale ham Pengene til Genopførelsen, blev det ved en kongelig Resolution paalagt Gad at modtage Pengene og sørge for at de anvendtes til Bygningsmaterialer og Arbejds løn. Ved denne Resolution var Lakier næsten umyndiggjort i denne Sag, og da han var meget forbitret derover, lod han sin Harme gaa ud over Gad, hvem han lagde alle mulige Hindringer i Vejen for Arbejdets Udførelse og forfulgte med Klager til Biskoppen og Kongen. Følgen blev at Amtmanden ved Arbejdets Slutning maatte lade foretagne Synsforretning paa Præstegaarden, hvorefter Biskoppens Erklæring indhentedes. I denne skrev han, at han undrede sig over at Lakier turde vove, ikke alene at debitere aabenbare Urigtigheder, men ogsaa lægge de haardeste Beskyldninger paa en Mand, hvis Omhu og udviste Nidkærhed for hans Bedste, han burde ære og med Taknemmelighed paaskønne. Samme Aar oplevede Gad en saare ubehagelig og ærgerlig Begivenhed, idet hans Søn Jens Melchior Gad, der da (1774) var bleven Student fra Helsingørs Skole, af Pigen Anna Kirstine Normanns, som tjente hos Professorinde Baden, blev udlagt som Fader til det Barn, hun gik svanger med. Hun havde ganske vist senere tilbagekaldt Beskyldningen da Provsten den 24 August, i Sønnens og Vidners Nærværelse havde affordret hendes Erklæring, og vel havde Provsten ladet denne Tilbagekaldelse afskrive i fire Eksemplarer og opslaa paa forskellige Steder i Helsingør, men da han gærne vilde have ham renset ved Thingsvidne, blev der nedsat en Provsteret, som fuldstændig frikendte Sønnen. Han blev theologisk Kandidat, men døde ung i ugift Stand. — I Efteraaret 1781 var Gad lidende af en Brystsygdom, som efterlod en saa stor Svaghed, at han den 9 December 1783 indgav Ansøgning om at maatte faa sin Søn Johan Peter Gad (f. i Vejby 1761) til adjungeret, og i Fremtiden succederende Sognepræst, skøndt han kun var fyldt 22 Aar. Han kunde saa tillige være Lærer for sine 3 yngre Brødre paa 12, 10

og 7 Aar. Denne Ansøgning bevilligedes vel ikke, men 5 November n. A. blev Sønnen udnævnt til Kapellan.

Den urimelige og umedgørlige Degn, Hersom i Søborg skaffede ogsaa Gad mange Bryderier paa Grund af nogle Kirkejorder, som hans Formænd havde haft i Fæste, og som han havde gjort Regning paa at faa. Han indgav uartige Klager til Biskop, Kancelli, Rentekammer, Kongen og Kronprinsen, og skrev smigrende Vers til de kongelige paa Fredensborg. Den 28 April 1785 blev han ved en Provsteret dømt fra sit Embede.

I April og Maj 1784 havde Biskop Balle holdt sin første Visitats i Holbo Herred, og i sin Indberetning derom skrev han: „Provst Gad har været en alvorlig og paapassende Mand, Degne og Skoleholdere ere holdte med Eftertryk til at gjøre deres Embede. Ikkun Hersom har ikke villet lade sig bøje . . .” I et privat Brev til Gad skrev Balle: „Jeg vidste ikke saa strax at nævne noget Herred, hvor jeg har fundet almindeligere og større Fornøjelse paa min Visitats, end Holbo Herred. Med stor Fremgang og Velsignelse have de værdige Lærere hver arbejdet i Guds Kirke . . . her bør jeg aflægge min hjærteligste Taksigelse til alle Brødrene og deres samtlige ædle Kjærestes for den særdeles Godhed, med hvilken de have overvældet mig.”

Provst Gads Sygelighed gjorde ham meget pirrelig, og skaffede ham i 1784 en privat Paamindelse fra Biskoppen fordi han i Provsterets-Protokolen havde brugt stærke Udtalelser om Hersom. Ogsaa Lakier bidrog til at forbitre Gad Tilværelsen i hans sidste Leveaar. I August 1786 indberetter Gad om nogle forargelige Optrin i Ramløse Kirke, hvor Lakier havde opført sig som en afsindig Mand, var stegen ned fra Prædikestolen, gaaet op til Degnestolen og havde udskældt den fungerende Degn.

Gad døde d. 28 Dec. 1786 i Kaldet, som han havde beklædt i 33 Aar; hans Enke holdt 19 Marts og 4 Oktober 1787 Auktion i Vejby Præstegaard, hvorved der indkom 1355 Rd. — Sønnen som var Kapellan blev Præst i Tingsted, hvorfra Egerod kom; den ældste Søn, Hans blev Byfoged i Hasle paa Bornholm, og der levede ogsaa Gads Enke Resten af sit Liv. Hun døde 2 Okt. 1808.

1787
16 MARTS

Svend Mikkelssen Egerod

Født i Særslev ved Kallundborg. Søn af Murermester Mikkel Svendsen Egerod og Hustru Anna Jens-Datter. Student fra Slagelse Skole 1758. Kandidat 1763. Blev 6 Aar senere gift med en Datter af Sværdfejer Niels Christensen Plocross. Egerod døde 26 Juni 1792 i Kaldet, som han havde beklædt i 5 Aar. Hans Enke overlevede ham i 35 Aar og døde 30 Oktober 1827. Indskriften paa Egerods Gravsten lyder saalunde:

DENNE STEEN BETEGNER
DET LILLE RUM HVOR LEGEMET VISNER
AF
SVEND EGEROD
FØD D. 12 NOV. 1737 DØD D. 26 JUNI 1792
FORDUM SOGNEPRÆST PAA ST. CROIX
I TINGSTED PAA FALSTER OG
ENDELIG FOR VEIBY OG TIBIRKE
I SIEELAND. GIFT DEN 13 SEPTEMBER 1769 MED
ANNEKE PLOCROSS
DER SKIENKEDE HAM OTTE BØRN.
HAN VAR KYNDIG,
ÆDEL OG ELSKVÆRDIG
BAADE SOM LÆRER OG MENNESKE
FREDENS MILDE BUD.
EN HULD ÆGTEFÆLLE, EN ØM FADER
HANS HIERTE VAR
UDEN FALSKHED SOM HANS TALE
HANS VANDEL VAR LIGEFREM
FRIMODIG UDEN STOLTHED
BESKEDEN UDEN SLAVEFRYGT.
HANS LIV VAR VELGIØRENDE
HANS DØD OPBYGGELIG
FRED OVER HANS ASKE

Saa smigrende som denne Gravskrift, er hans Overordnedes Omtale af ham ikke, thi fra den Kant forlyder at „de 5 Aar han var her, var mere end nok.” Han var Rationalist, og kaldte to af sine Nabopræster som var af modsat Anskuelse, „de dummeste Hernhuttere, han havde truffet paa.”

1792
24 AUGUST

Jørgen Holst

Født 1724 i Sillerup ved Haderslev. Student fra Aalborg 1744. Kandidat 24 Okt. 1752. Efter at have været Skolelærer i 8 Aar blev han 5 Dec. 1760 Kapellan i Vordingborg, og 29 Marts 1762 Feltpræst i Holsten. Den 9 September 1763 blev han kaldet til Præst i Blidstrup, hvor han forblev i 29 Aar. Den 16 Marts 1764 viedes han i Holmens Kirke i Kjøbenhavn til Bodil Christine Ratgen, født omtr. 1735. Hun døde 1793, Aaret efter at de var flyttede til Vejby, og blev begravet 6 December. De havde ingen Børn. Holst døde 15 December 1803 i Kaldet, som han havde beklædt i 11 Aar.

Biskop Balle skriver i sine Visitatsoptegnelser om Holst: „han er en smuk og værdig Præstemand, som med Lærdom og Levnet og christelig Omgængelse opbygger Menigheden, . . . han har fra Skoleholder af arbejdet sig frem til sin nuværende Post i Guds Kirke.” — Efter en Visitats i 1793 betegner Biskoppen ham som „en ærværdig og trofast gammel Mand.” Ved Visitatsen i 1799 skrev Biskoppen: „Holst til Vejby-Tibirke, en gammel Mand, god og opbyggelig Prædikant, duelig Catechet, nidkjær for Ungdommens Oplysning, agtværdig i Forhold.” I 1801 omtales han saaledes: „Sognepræst Holst prædikede i sit 77 Aar med en Tydelighed, Orden, Grundighed og Kraft, som opvakte Forundring.”

1804
17 FEBRUAR

Niels Georg Sørensen

Født 1 November 1761 i Vær ved Horsens, hvor Faderen var Bonde. Student fra Horsens Skole 1783. Kandidat 1786. Derefter Skibspræst i 3 Aar. Under en lang Vacance Vicepastor i Søllerød (Kbhvns Amt) og afløste i 1792 Holst som Præst i Blidstrup. Her

virkede han i 5 Aar, kaldtes derefter 4 Aug. 1797 til Esbønderup-Nøddebo, hvor han blev i 7 Aar. — Han var gift med Dorothea Sophie Angel, Datter af en Kjøbmand i Laurvig. De havde 5 Sønner og 4 Døtre.

Sørensen blev Provst for Holbo Herred, en Stilling som bl. a. skaffede ham mange Ubehageligheder af de urolige Præster, Lakerier i Ramløse og Peder Sciwe i Græsted. Biskop Balle satte stor Pris paa ham, og skrev efter en Visitats: „Han er en meget beskeden Mand, som hellere lider Uret, end volder Anstød, en grundig og opvækkende Prædikant, aarvaagen Provst, med Kraft og Bestemthed i Sjælen, ulastelig i Forhold.” Efter Balles Død fik Sørensen, paa Biskop Münsters Indstilling, 1813 Rang med Amtsprovster „eftersom hans Duelighed og Virksomhed i nogle og tyve Aars Embedsførelse er det høje Collegium noksom bekjendt.”

Efter at have beklædt Kaldet i 15 Aar forflyttedes Sørensen til Gundslev paa Falster den 16 April 1819. Han døde den 28 Februar 1832. Hans Hustru døde den 4 April 1837.

1819

3 SEPTEMBER

Stephan Møhl

Født i Kolding, døbt 15 Januar 1768. Søn af en Uhrmager. Student fra Kolding 1787. Hører i Ribe 1790. Kandidat 1795. Den 8 Maj 1801 blev han kaldet til Præst i Øster Linnet i Sønderjylland, og ægtede Aaret efter Anna Cathrine Nissen, Datter af Organisten i Ribe. De havde 9 Børn. Møhl døde Nytaarsdag 1826 i Kaldet, som han havde beklædt i 6 Aar.

1826
19 MAJ

Ole Brasen

Født den 5 Januar 1774 i Kirkeby paa Falster hvor Faderen, Niels Olufsen Brasen var Degn.^{†)} Student fra Nykjøbing 1792. De følgende 5 Aar var han Huslærer paa Egemarken i Føllesløv Sogn paa Sjælland, blev derefter i 1798 Alumnus paa Valkendorfs Kollegium, og tog 1799 Embedseksamen med Udmærkelse. — Den 20 Februar 1801 blev han kaldet til Sognepræst i Karrebæk ved Næstved, og ægtede 28 Juni s. A. Caroline Frederikke Augusta Ibsen, Datter af kgl. Hoffourer Jens Ibsen og Hustru, Dorteia Cathrine Balle. Hun døde i 1811. I dette Ægteskab 1 Søn og 5 Døtre. Den 5 Januar 1812 holdt Brasen Bryllup med Anna Marie Korn, en Præstedatter fra Karrebæks Nabosogn, Vallensved. I dette Ægteskab 3 Sønner og 2 Døtre.

Brasen var meget virksom for Bondestandens Oplysning; allerede i Aaret 1800 havde han udgivet en Samling Almuessange, kaldet „Nytaarsgave for Almuen,” som han tilegnede „den agtværdige Bondestand” i den Hensigt, at Sangene skulde afløse „de mange usle Sange og rimet Vaas, som alt for længe har vanhellet Bondens Hænder, Læber og Hjærte, og om muligt bibringe den opvoksende Ungdom Smag paa nyttig Skoleundervisning og Følelse af sammes Værd,” samt „indaande Ynglingen Fædrelandskjærlighed og indprente den unge Pige Lyst til Stadighed og huslig Flid” o. s. v. — Kort efter at Brasen kom til Karrebæk havde han med Støtte af det kgl. danske Landhusholdningsselskab anlagt et Bibliothek af passende Bøger for Almuen. Det havde sin Plads i Kirken, „hvor Bøgerne formedelst dens høje Beliggenhed godt kan konserveres,” og hvor det desuden var saa bekvemt at foretage Udlaanene efter Gudstjenesten. For denne Virksomhed belønnedes han i 1803 med Selskabets tredje Guldmedaille.

^{†)} Gjedsted i Jylland maa betragtes som Slægtens egentlige Hjemsted, idet nævnte Kald var beklædt med Præster af denne Slægt uafbrudt fra Reformationstiden indtil 1702.

OLE BRASEN

Efter Brasens 25 aarige Virksomhed i Karrebæk, hvor han utvivlsomt har staaet i det bedste Forhold til sine Sognefolk, tør man med Grund formode at Forholdene i hans nye Pastorat ikke fuldt har tiltalt ham. Allerede 3 Aar efter at han var kommen til Vejby -Tibirke søgte han det ledige Ringsted Kald, og Biskop Münster paategnede hans Ansøgning saaledes: „Hr. Brasen er en duelig Lærer, en fortrinlig god Catechet, virksom for Skolevæsenet og i enhver Henseende en meget agtværdig Mand.” Ansøgningen blev ikke bevilliget, og et halvt Aars Tid senere bortrev Døden ham den 30 December 1829 i hans bedste Alder, efter at have beklædt Kaldet i kun halvfjerde Aar. For Enken som sad tilbage med en Flok uforsørgede Børn, androg Biskoppen om „at hun i sin kummerfulde Tilstand maatte faa Naadensaaret forlænget,” hvad vel ogsaa indrømmedes hende; hun døde den 12 December 1852.

1830

19 MARTS

Erik From

Født den 28 Januar 1775 i Øster Skjerninge ved Svendborg, hvor Faderen, Hans From var Degn. Student fra Nyborg 1791. Kandidat 1803, og personel Kapellan i Rudkjøbing 14 August 1805. Den 25 Februar 1809 blev han Sognepræst til Norup, et Par Mil fra Odense, og ægtede den 16 Maj 1810 Magdalene Mathias -Datter, en Husmandsdatter fra Fyn, født den 24 Juli 1781. I dette Ægteskab 6 Sønner og 1 Datter. Fra 1821 -30 var From Præst i Odense.

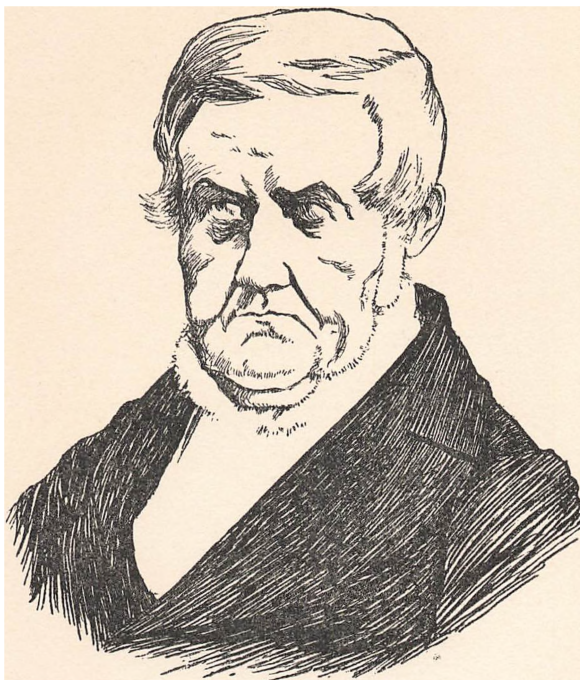
I Vejby -Tibirke følte From sig ikke tilfreds; han søgte allerede efter et Aars Forløb Forflyttelse til det ledige Birkerød Kald, idet han betonedede, at han var blevet skuffet i sine Forventninger. Han fik dog ikke Birkerød, men opnaaede senere, efter at have beklædt Kaldet i 4 Aar, at blive forflyttet til Vordingborg den 28 Februar 1834. Der døde han den 24 December 1854, hans Hustru var død den 15 November 1851.

1834
4 APRIL

Jeremias Müller
Dr. phil.

Født den 15 Februar 1783 i Randers, hvor hans Fader, Dr. med. Peder Andersen Müller var Hospitalslæge. — Første Gang gift 7 Maj 1815 med Birgitte Cathrine Hutfeldt-Kragballe, en Datter af By- og Herredsskriver samt Postmester i Veile, Christian Malta Kragballe. Hun var født den 1 November 1793 og døde den 18 Januar 1844. I dette Ægteskab 7 Sønner. Müllers anden Hustru hed Augusta Mathilde Middelthon, og var fra Norge. Dette Ægteskab var barnløst. — Müller døde den 17 April 1848 i Kal-det, som han havde beklædt i 14 Aar.

1848
3 JULI

Michael Frederik Blichfeld

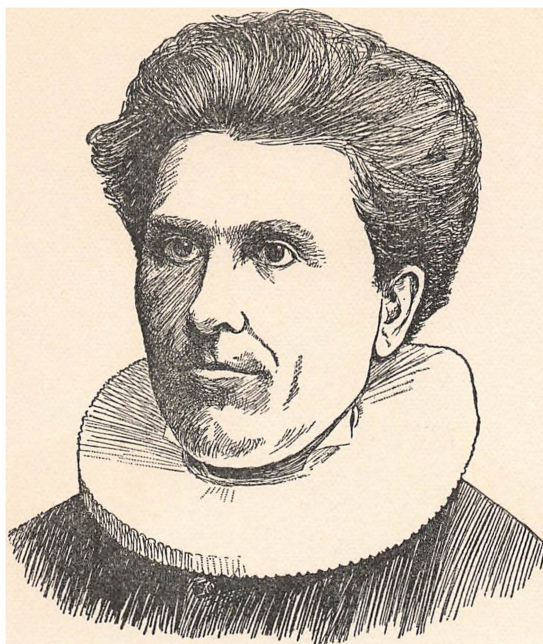
Født den 27 April 1795. Søn af Præsten Hans Jacob Blichfeld i Vreilev-Hæstrup ved Hjørring. Blev i 1825 ordineret Kateket i Hjørring, og var fra 1827 - 42 Præst til Visby - Heltborg. Fra 1842 - 48 Præst til Vestervig - Agger, og i samme Tidsrum tillige Provst. Blichfeld var i 1822 bleven gift med Marie Kristine Kamman, Datter af en Snedkermester i Roskilde. Hun var født d. 25 Marts 1799. I dette Ægteskab 8 Sønner og 3 Døtre. Efter at have beklædt Kaldet i 10 Aar, tog Blichfeld sin Afsked den 13 Novbr. 1858 og flyttede til Kjøbenhavn, hvor han døde d. 11 Marts 1869.

1859
18 JANUAR

Carl Christian Jensen

Født den 11 Marts 1816. Søn af Kammerraad, Kontorchef Jens Jensen. Kandidat 1840. Derefter en Tid Adjunkt ved Herlufsholm. Fra 1842-47 foretog Jensen en Studierejse til Universiteterne i Berlin, Bonn, Bryssel og Paris. Efter sin Hjemkomst i 1847 blev han Lærer ved Petri Realskole i Kjøbenhavn, og blev samme Aar den 6 Maj gift med Alice Louise Niedlich fra Berlin, født d. 1 Juni 1809, død d. 16 Februar 1876. I dette Ægteskab 1 Søn og 1 Datter. Fra 1850-59 var Jensen Sognepræst i Lyksborg. Gift anden Gang 30 April 1877 med Laura Emilie Mathea Bille, født 8 Maj 1833, Datter af Toldkontrollør H. A. Bille i Helsingør. Jensen tog sin Afsked i 1886 efter at have beklædt Kaldet i henved 28 Aar, og flyttede til Kjøbenhavn, hvor han døde den 25 April 1895. Han blev begravet paa Vejby Kirkegaard den 6 Maj.

1886
28 MARTS

Søren Jacobsen

Født den 9 September 1849 paa Skjoldgaard i Ordrup, Gjentofte Sogn. Student fra Borgerdydsskolen paa Christianshavn 1869, og Kandidat 1875. I 1878 blev han Kapellan for Farum og Værløse, og kaldedes 8 Aar senere til Sognepræst for Vejby - Tålbirke. Jacobsen, som oprindelig var en kærnesund Natur, blev i 1890 angreben af en Sygdom i Blodet, for hvilken han søgte Helbredelse ved et Ophold paa Ronneby Kuranstalt i Skaane. Der syntes vel at indtræde en betydelig Bedring, men i Maj Aaret efter blev han igen heftig syg, og rejste efter Lægens Raad paany til Ronneby, hvor han døde den 15 Juni 1891. Han blev begravet paa Vejby Kirkegaard den 24 Juni. Jacobsen som døde ugift, beklædte Kaldet i 5 Aar.

1891

12 SEPTEMBER

Carl Bendix Koch

Født den 29 Januar 1853 i Ravnø Præstegaard, Nykirke Sogn i Ribe Amt. Søn af Sognepræst Johan Peter Koch og Hustru Nicoline Marie Hjort, Datter af Biskop Hjort i Ribe. — Gift den 8 December 1875 med Anna Christine Olavia Jensen, født d. 13 April 1843, Datter af Skibskaptejn Henrik Krag Jensen og Ane Marie født Kjødt. — Pastor Koch har tidligere beklædt følgende Embeder: 1864 personel Kapellan til Vestenskov - Kappel paa Lolland. 1872 Kapellan pro loco til Østofte paa Lolland. 1875 Sognepræst til Dragstrup - Skallerup paa Mors og 1883 Sognepræst til Vignæs paa Lolland.

KILDEBLOKKEN

ST. HELENE KILDE-BLOK

I Laurits Sørensen Weibyes Indberetning af 1647 staar der: „I Tisvilde bye staar bloken med skur ober, og ere fire laaser for den, hvis nøgler ere betroede Provsten, Regimentskriveren, Præsten i Weibye og Hellinge. En tredie Deel tilkommer Tivirke Kirke; de andre toe Deele kommer til Sognesses fattige paa det ganske Cronborg Amt; men de Præster, som ere hver Michelsdag ved blokens aabning, faar altid en dobbelt broder lod til deris fattige frem for de andre Sogner. I bloken er undertiden hollandske Ducater og bancoeddeler af 10 Rdl. og svenske penge.”

Tilstedeværende ved Aabningen 1666 var: Hans Rostgaard, Ridefoged paa Kronborg Len.¹⁾ Magister Hans Madsen Kjuse, Provst, Præst til Ramløse-Annisse. Søren Arentsen Bøtcher, Præst til Vejby-Tivirke. Hans Knudsen Loholm, Præst til Helsinge-Valby og hans Kapellan, Christopher Mortensen.²⁾

18 12 1666 192½ Slettedl. Deraf til	18 5 1671 232 Sld.
Præsteenken i Vejby, salig Søren	21 — 1672 214 —
Berthelsens Efterleverske 6 Sldl.	16 6 1673 198 —
21 11 1667 156 Sldl. Deraf til Hr.	16 — 1674 206 —
Hendrik Mortensen i Blidstrup til	21 — 1675 167 —
hans afbrændte Præstegaard 12	11 5 1676 142 —
Sldl. ³⁾)	15 6 1677 72 —
10 12 1668 200 Sldl.	18 — 1678 93 —
1669 Peder Ørløs stjal af Blokken	17 — 1679 165 —
ved at bryde den itu.	21 — 1680 162 —
18 5 1670 208 Sldl.	13 — 1681 274 — Dagen før Pin-

¹⁾ Indtil 1681. Derefter Amtsforvalter indtil hans Død, 31 December 1684.

²⁾ Da det hvert Aar er de samme Navne som gentages — med Aarrækkers Mellemrum selvfølgelig ombyttet med de, efterhaanden nyansatte Præsters Navne — udelades disse helt. Angaaende de stedlige Sognepræster henvises til foranstaaende Præsterække.

³⁾ Præsten fra Blidstrup har paa Grund af hans Præstegaards Brand hørt til de Modtagende, hvorfor hans Navn midlertidig mangler blandt Uddelerne.

sedag brændte 10 Bøndergaarde i Ramløse, hver faar 10 Rdfr.	22 10 1710 163 Rd. 3 M.
19 6 1682 313 Rd.	6 — 1711 kun 5 Rd. 3 Mk. 11 Sk. formedelst Contagionens (Pestens) Skyld. Kildelaagens Hængsler og Stabler Smedearbejde 1 Mk. 8 Sk.
18 — 1683 293 — Hans Jydes Gaard afbrændt, faar 10 Rd.	De tvende Kilder aldeles ødelagte og Huset over Kongens Kilde meget brøstfældigt. (Kongens Kilde var den saakaldte Badstue, anlagt af Chr. IV. Den laa et godt Stykke Vej fra Helene Kilde. Stedet paavises endnu, og kaldes „Bastekæret“ o. Badstuekæret).
17 6 1684 334 Rd. 1 M. 8 S.	27 9 1712 147 Sid.
15 — 1685 299 — 3 — Den 26 November s. A. udtaget af Blokken 77 Rd. 3 M. 8 S.— De andre Penge atter nedlagt.	24 10 1713 152 Rd. 3 M. 6 S.
26 5 1686 202 Rd. 3 M.	16 11 1714 207 — 1 — „—
19 — 1687 255 — 1 —	7 — 1715 175 Sid. 2 — 11 —
6 6 1688 262 — 3 —	24 — 1716 176 — 2 — 12 —
11 — 1689 173 — 2 —	26 10 1717 173 —
16 — 1690 191 — 3 —	11 8 1718 205 —
21 4 1691 kun 65 Rd. 3 M. 8 S.— I Krigstid. Blokken opbrudt.	7 9 1719 180 Rd. 3 M. 4 S.
27 10 s. A. 200 Sid. 1 S.	29 8 1720 136 — 1 — 8 —
25 — 1692 183 — 8 —	23 9 1721 156 — 2 —
3 — 1693 292 — Deraf 15 Sidl. i Ducater, 33 Rd. i danske Kroner.	4 7 1722 128 —
17 10 1694 250 Rd. 1 M. 8 S.	13 — 1723 199 —
27 9 1695 286 — 1 — „—	3 11 1724 181 —
11 — 1696 250 — „— 8 —	23 8 1725 161 —
23 — 1697 218 — 1 — 8 —	17 9 1726 157 — 3 — 8 —
I Blokken en liden Guldring med en Diamant vurderet til 3 Rd.	22 8 1727 160 — 1 — 8 —
15 9 1698 206 Sid.	29 7 1728 171 —
22 — 1699 209 —	27 — 1729 110 —
24 — 1700 147 — 1 M.	18 — 1730 99 — 5 —
9 — 1701 183 — „— 4 S.	31 — 1731 101 —
23 — 1702 167 — „— „—	24 — 1732 81 —
11 — 1703 213 — 3 — 8 —	19 8 1734 118 — 1 —
30 — 1704 198 — 1 — 4 —	25 — 1735 96 — 1 — 8 —
12 11 1705 171 — 1 — 10 —	Paa Grund af Krigen.
5 — 1706 183 Rd. 2 M. „ S.	30 — 1736 125 —
27 9 1707 180 — 2 — 8 —	10 10 1737 109 —
8 11 1708 198 — 1 — 12 —	20 8 1738 70 — 5 — 8 —
Kvinden for at toe Kilden 1 Mk.	22 10 1739 81 — 2 — 10 —
Vagten for at se til Blokken 3 M.	
29 10 1709 176 Rd. „ M. 7 S.	

31 8 1740 59 Rd. 3 M. 9 S. Haard	29 8 1759 114 Rd. 3 M. „ S.
Vinter, dyrt og besværligt Aar.	19 9 1760 110 — 5 — 3 $\frac{1}{2}$ —
29 — 1741 79 — 1 — 3 —	10 — 1761 139 — 5 — 1 —
13 9 1742 90 —	6 — 1762 142 — „ — 10 —
Til Bønderne i Tisvilde for Skade de lide paa deres Rug og Korn	25 — 1763 141 — 4 — 8 —
for samme Brønds Skyld 4 Sldl.	24 9 1764 145 — 2 — 6 $\frac{1}{2}$ —
Til Præstegaarden i Blidstrup i flere Aar 30 Sldl.	9 — 1765 133 — 2 — 13 $\frac{1}{2}$ —
30 8 1743 112 Rd. „ M. 12 S.	18 — 1766 133 — 1 — $\frac{1}{2}$ —
23 9 1744 130 — 1 —	1 10 1767 109 — 3 — 6 —
28 9 1745 123 —	21 — 1768 100 — „ — 6 —
17 10 1746 100 —	19 9 1769 99 — 1 — 3 —
2 11 1747 122 — 2 M. 8 S.	27 — 1770 97 — „ — 7 —
1 8 1748 100 — 1 — 8 $\frac{1}{2}$ —	8 10 1771 87 — 1 — 14 —
22 9 1749 109 — „ — „ —	6 — 1772 87 — 1 — 6 —
31 8 1750 135 — 4 — 13 —	5 11 1773 99 — 1 — 5 —
13 9 1751 129 — 1 — 10 —	31 10 1774 141 — 2 — 3 —
5 — 1752 159 — 4 — 15 —	25 9 1775 130 — 2 — 6 —
16 10 1753 156 — 2 — 10 —	3 10 1776 125 — „ — 10 —
4 11 1754 171 — 2 — 4 —	30 9 1777 113 — 1 — 8 —
15 9 1755 136 — 5 — 12 —	22 — 1778 106 — „ — „ —
1 10 1756 115 — „ — 10 —	5 10 1779 133 — 1 — 8 —
22 8 1757 134 — 5 — 10 —	5 — 1780 116 — 5 — 9 —
15 9 1758 102 — 2 — 10 —	17 — 1781 102 — 4 — 15 —
	18 — 1782 93 — „ — 4 —

Her standser Optegnelserne. Fra andet Sted forlyder dog, at der ved Aar 1798 endnu indkom aarligt over 100 Rigsdaler. Angaaende det nyere Regnskab kan bemærkes, at tilstedeværende ved Blokkens Aabning var nu kun Sognepræsten og Amtsforvalteren fra Esrom. Efter 1873 blev der kun aabnet hvert tredje eller femte Aar da der knapt var de Penge *i*, som skulde til for at afholde Udgifterne blandt andet til Smeden, som maatte hjælpe at aabne den rustne Laas.

16 9 1851 7 Rd. 5 M. 6 S. Intet til Tibirke Kirke og til Fattige.	
22 10 1852 7 — 1 — 3 —	do.
11 — 1853 4 — 5 — 2 $\frac{1}{2}$ —	do.
11 — 1855 Tib. Kirke 1 Rd. 1 M. 9 S. Fattige ¹⁾	2 Rd. 3 M. 3 S.
24 9 1857 — — 2 — 1 — 12 $\frac{2}{3}$ —	— 4 — 3 — 9 $\frac{1}{3}$ —
21 — 1858 — — 1 — 2 — „ —	— 2 — 4 — „ —
24 — 1861 — — 1 — 2 — 6 —	— 2 — 4 — 12 —
28 — 1863 — — 2 — 5 — 15 —	— 5 — 5 — 15 —

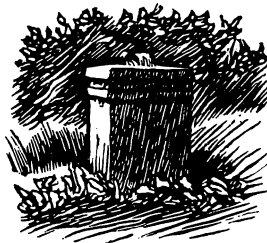
¹⁾ I Tibirke Sogn.

8	11	1864	Tibirke Kirke	1 Rd.	4 M.	11 S.	Fattige	3 R.	3 M.	5 S.	
24	10	1865	—	—	1	1	—	—	2	2	—
29	—	1866	—	—	1	1	—	—	2	2	—
25	11	1868	—	—	1	5	—	—	3	4	—
23	9	1869	—	—	2	12	—	—	5	7	—
20	—	1870	—	—	2	5 ² / ₈	—	—	4	11 ¹ / ₃	—
10	10	1872	—	—	1	2	—	—	1	5	—
28	—	1873	—	—	2	12	—	—	5	7	—

Ovenstaaende Liste over Helene Kilde Bloks Indtægter fra 1666 - 1782 er kun et Uddrag af et, formentlig meget omstændeligt Regnskab, der opbevaredes i Vejby Præstegaards Arkiv, og som gik tabt ved Gaardens Brand Søndagen d. 15 Maj 1871. Uddraget er foretaget af afdøde Pastor C. C. Jensen, og velvilligst overladt mig af hans Datter, Frøken Laura Jensen. Det nyere Regnskab fra 1851 - 1873 skyldes ligeledes Pastor Jensen.

At de milde Gaver i den katholske Tid har været saa betydelige, at man utvivlsomt for dem kunde tilføje Sognets Kirke det anselige Kor, og senere udvide Kirken i Vejby, er ikke forunderligt, naar der endnu to - tre Hundrede Aar efter Reformationen samledes saa betydelige Beløb, som Regnskabet viser, og svandt end Gaverne tilsidst ind, saa stod dog endnu langt ind i Attenhundredaarene følgende Indskrift ikke forgæves over Blokken:

Dit Hjerte glemme ej at gibe Herren Ære,
 Og hvad din Haand formaar til dette Sted at bære
 Af hvad Værdi det er, i Guld, i Sølv, i Penge,
 Deraf faar Kirken sit og Kelten, de som trænge.

OPLAG: 260 EKSEMPLARER, ALLE PAA PAPIR SOM DETTE.

DØBEFONTEN, PLANERNE OG KIRKESTOLENE ERE TEGNEDE AF FORFATTEREN. DE ØVRIGE ILLUSTRATIONER, FRISER OG VIGNETTER ERE TEGNEDE, OG EN DEL AF DEM SKAARNE I TRÆ AF KRISTIAN KONGSTAD, SOM OGSAA HAR SAT OG TRYKT BOGEN UDEN NOGEN MEDHJÆLP.

DEN GAMLE ALTERTAVLE

Efter at foranstaaende Beskrivelse af Kirken var trykt færdig er en lang og udsigtsløs Efterforskning af Kirkens gamle Altertavle uformodet bleven kronet med Held. Den mangelfulde Omtale af Alteret Side 21 - 22 og 35, som for største Delen skyldes mundtlige Meddelelser, rettes og fuldstændiggøres derfor til følgende Beskrivelse:

Altartavlen førtes i 1868 ikke til Kjøbenhavn men til et Depot for slige Sager paa Frederiksborg Slot, hvorfra den atter i 1894 sendtes til et lignende Depot ved Nationalmuseets anden Afdeling i Kjøbenhavn, hvor den endnu henstaar. Da den altsaa ingen af disse Steder var udstillet i de for Publikum tilgængelige Rum, fandtes den ejheller optaget i de to nævnte Museers Kataloger. Ved venlig Imødekommen fra Museets Direktion er den imidlertid nu bleven fotograferet til Brug for nærværende Bog.

Tavlen, som skriver sig fra Tiden mellem 1450 og 1500, er en af de største som findes paa Museet. Naar dens Sidefløje er oplukkede maaler den 5 Alen 13 Tommer i Længden, det faste Midtparti uden Fløjene er 2 Alen 19 Tommer langt; Højden er 3 Alen 5 Tommer. Fløjenes Bagsider, som altsaa kun blev synlige naar de lukkedes sammen, har oprindelig været dækkede med Malerier paa Kridtgrund, men af disse er nu kun svage Rester tilbage. Egetræet er som saadant velbevaret, men flere af Figurerne og Felternes sildig - gothiske Gallerier noget afstødte.

Tavlens otte Felter indeholder ialt 64 Figurer i stærkt ophøjet, næsten fritstaaende Udarbejdelse, smykket med rig Forgyldning og milde blaa, røde og grønne Farver paa et tyndt Overtræk af Kridt. Fremstillingerne ere følgende: I øverste Række fra venstre, Christi Fødsel — Omskærelse — Himmelfart^{†)} — Genkomst. I underste Række, Opstandelsen — Korsfæstelsen — De hellige tre Konger, og endelig en Fremstilling af Pinsefesten som Illustration til Ordene: „Og der Pinsefestens Dag var kommen, vare de alle endrægtigen tilsammen.” Midt i Forgrunden af dette Felt knæler Maria Magdalene, og bag hende ses Apostelen Peter. Til begge Sider af disse er 10 Apostle symmetrisk grupperede, og flere af dem kunne bestemmes, saasom Jakob den ældre (med Pilgrims-hat,) foran ham, hans Broder Johannes, holdende en lukket Bog i Haanden; yderst til højre ses Philip som en gammel Mand med nedhængende Klæde over Hovedet. I Baggrunden til venstre ses en høj Mandsskikkelse som er hele Tavlens interessanteste Figur, idet Holdning, Haar og Klædedragt adskiller sig stærkt fra de øvrige og er saa typiske for den Tid da Tavlen blev til, at man tør antage, at Mesteren — af en eller anden Grund — har skaaret denne Figur efter levende Model. — Flere af Ansigterne kunne iøvrigt genkendes paa Himmelfartsbilledet. Feltet er det bedst bevarede af hele Tavlen, og er gengivet særskilt Side 11.

Altertavlens samtlige Fremstillinger ere altsaa rent bibelske, og indeholder ingen særlig katholske Motiver, hvad der forklarer at den ved Reformationen fremdeles kom til at tjene efter sit Øjemed, og det maa beklages at der i en senere Tid vistes saa liden Sans for, hvad Fædrene ved dette storslaaede Billedværk havde smykket Kirken med, at den maatte vige Pladsen for det nuværende ubetydelige Alter.

†) Christusfiguren er her næsten helt afstødt.

